

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologické a sociální etiky

Diplomová práce

Mravní zodpovědnost k předávání života

*Reflexe pozic magisteria k otázce předávání
života na pozadí české reality*

Vedoucí práce: Doc. Mgr. Jindřich Šrajer, Dr. theol.

Autor práce: Josef Matějek

Studijní obor: Pastorační asistence

Forma studia: prezenční

2011

Diplomová práce v nezkrácené podobě

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

14. března 2011

Josef Matějka

Děkuji Doc. Mgr. Jindřichu Šrajerovi, Dr. theol. v roli vedoucího práce, především za cenné rady, konzultace, připomínky a metodické vedení diplomové práce a také děkuji za trpělivost, kterou se mnou měl. Děkuji také všem, kteří mi pomohli při zpracovávání mé práce radou, modlitbou i povzbuzením.

Obsah

Úvod

1. Vývojové trendy v oblasti manželství a rodiny v ČR po roce 1989	8
1.1. Sňatečnost a nesezdaná soužití.....	8
1.2. Změny v reprodukčním chování a změny hodnot	13
1.3. Dlouhodobý pokles stability rodiny	18
1.4. Potratovost.....	21
1.5. Shrnutí	25
2. Předávání života v manželství z pohledu katolické církve.....	27
2.1. Manželství a předávání života na pozadí Starého zákona.....	27
2.2. Manželství a předávání života na pozadí Nového zákona.....	28
2.3. Chápání cílů manželství před II. Vatikánským koncilem	30
2.4. II. Vatikánský koncil – důležitý mezník v chápání manželství a předávání života	32
2.5. Vývoj po II. Vatikánském koncilu	34
2.6. Postoj k manželství a předávání života v protestantských církvích a ruské pravoslavné církvi.....	37
2.7. Shrnutí	38
3. Mravnost v předávání života.....	40
3.1. Odpovědné rodičovství.....	40
3.2. Možnosti, které mají manželé ve vztahu k odpovědnému rodičovství ..	42
3.2.1. Pohlavní zdrženlivost.....	42
3.2.2. Metoda přirozeného plánování rodičovství (PPR).....	43
3.2.2.1. Metoda založená na délce předchozích cyklů	44
3.2.2.2. Metody založené na sledování plodnosti.....	45
3.2.2.3. Metoda laktační amernohey (kojení).....	47
3.2.3. Antikoncepce.....	48
3.3. Přirozené plánování rodičovství a antikoncepce	51
3.4. Spolehlivost PPR a antikoncepce	53
3.5. Shrnutí	55
4. Cesty k zodpovědnému předávání života.....	57
4.1. Hledání dialogu církve a většinové společnosti ve vztahu k zodpovědnému rodičovství	57
4.2. Možnosti církve k výchově k zodpovědnému rodičovství.....	60
4.3. Možnosti společnosti k výchově k zodpovědnému rodičovství.....	62
4.4. V čem se mohou církve i společnost navzájem inspirovat?	65
4.5. Význam výchovných institucí	65
4.5.1. Rodina	66
4.5.2. Škola.....	69

4.5.3. Organizované volnočasové aktivity	71
4.6. Manželské a rodinné poradny.....	72
4.7. Shrnutí	73
Závěr.....	76
Seznam použitých zdrojů	78
Seznam zkratk	83
Abstrakt	84
Abstract.....	85

Úvod

V posledních desetiletích, především však v 90. letech 20. století, se demografické a rodinné chování v České republice výrazně změnilo. Tyto proměny jsou i tématem předložené diplomové práce. Jde o jejich stručné zachycení spolu s reflexí manželství a rodičovství, resp. odpovědného rodičovství z pohledu katolického křesťanství. Ideál prezentovaný katolickou církví v mnoha ohledech nekorresponduje se současnou realitou v prožívání manželství a v otázce předávání života. Církev si uvědomuje potřebu výchovy k těmto tradičně sdíleným základním hodnotám. Postup při zpracování našeho tématu je následující:

První kapitola přibližuje vývojové trendy v oblasti manželství a rodiny v ČR po roce 1989. Věnuje se zachytitelným změnám v oblasti sňatečnosti, v reprodukčním chování aj.

Druhá kapitola se věnuje problematice předávání života v manželství z pohledu katolické církve. Zachycuje podstatné výpovědi o těchto otázkách v biblické a křesťanské tradici. Především však reflektuje pozice církevního magisteria ve vztahu k manželství a rodině na II. vatikánském koncilu a v období po něm. Krátce je zde nastíněn i postoj protestantských církví a ruské pravoslavné církve k manželství a předávání života.

Třetí kapitola se věnuje mravnosti v předávání života. V první části je představen pojem „odpovědné rodičovství“. V dalších částech jsou shrnuty možnosti, které manželé mají ve vztahu k realizaci odpovědného rodičovství a zodpovědného prožívání sexuality. Nakonec se zde hodnotí morální rozdíl jednotlivých metod a jejich spolehlivost.

V závěrečné kapitole jde o zhodnocení cest k zodpovědnému rodičovství. Jedná se o nastínění možností, kterými společnost i církve disponují na poli výchovy k zodpovědnému rodičovství. Reflektuje se zde i význam výchovných

institucí, které člověka formují od dětství až po dospělost, a význam manželských a rodinných poraden.

1. Vývojové trendy v oblasti manželství a rodiny v ČR po roce 1989

Manželství a rodina se v posledních desetiletích podstatně proměňují ve všech rozvinutých zemích naší civilizace. Tyto proměny se týkají i české společnosti. Dříve než se podíváme na vývoj v chápání manželství a odpovědného rodičovství z pohledu učení církve, je potřeba si představit vývojové trendy v oblasti manželství a rodiny v české společnosti. Půjde o zachycení vývojových změn v posledních dvaceti letech. „Sametová revoluce“ v roce 1989 předznamenává výše zmiňované proměny. Mění se způsob života obyvatelstva, mimo jiné i demografické chování, pojetí manželství.

1.1. Sňatečnost a nesezdaná soužití

Reprodukční strategie mladých lidí, kteří vstupovali a vstupují do manželství v tzv. období po „sametové revoluci“, se v porovnání s dřívějším mění. Otevřená společnost a ekonomika nabízí mladým lidem nové možnosti. Mohou cestovat, podnikat. Zvyšuje se dostupnost univerzitního vzdělání,¹ mobilita při hledání zaměstnání, dosahuje se vyšších příjmů. Vstup do manželství se odkládá, stejně jako ochota mít dítě, které se stává překážkou seberealizace.² Možný říká: „Po změně politického režimu ztratilo rozhodnutí pro sňatek a rodičovství přitažlivost... Exploze nabídky konzumních příležitostí nebyla provázena odpovídajícím růstem kupní síly, konzumní aspirace začaly výrazně přesahovat reálné možnosti. Mladí lidé začali odkládat sňatek a rodičovství. Věk prvního sňatku stoupal a začal se v českých zemích přibližovat historicky

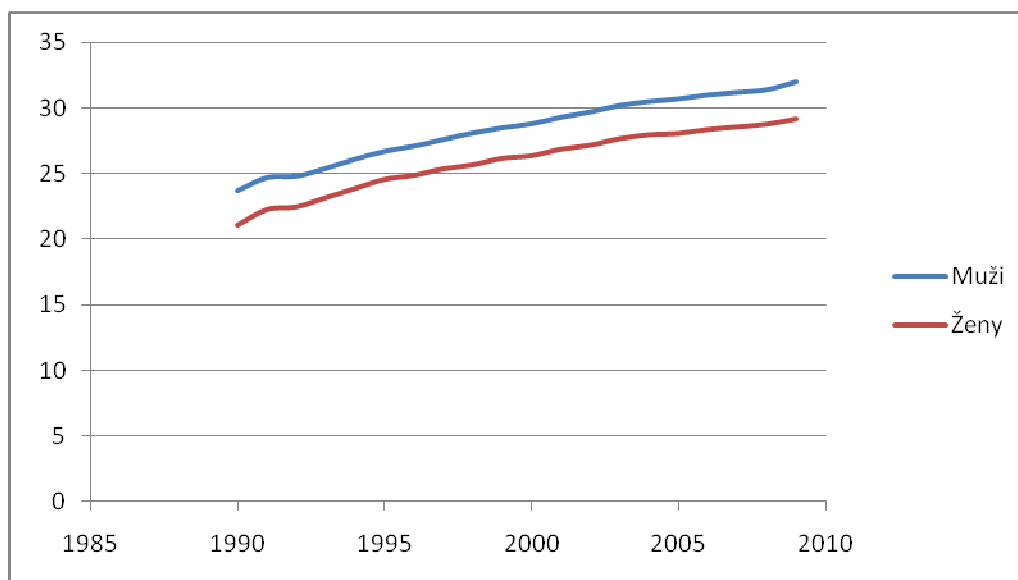
¹Srov. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon), 2008. 323 s. ISBN 978-80-86429-87-8. str. 261.

²Srov. FIALOVÁ, L. *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Praha: Mladá fronta, 1996. 400 s. ISBN 80-204-0283-7. str. 365.

obvyklému věku, a tím i věku obvyklému ve vyspělých zemích našeho civilizačního okruhu“³.

Vzestup věku pro uzavření prvního sňatku probíhá celá devadesátá léta a pokračuje až do současnosti. Přesný vývoj prvního sňatku dokládá obrázek č. 1. Z něho vyplývá, že od roku 1990 dochází k neustálému vzestupu věku prvního sňatku. V roce 1990 je průměrný věk pro vstup do manželství u mužů 23,7 let a u žen 21,1 let. V roce 2009 už to je u mužů 32 let a u žen 29,2 let.

Obr. č. 1 Průměrný věk snoubenců při vstupu do manželství po roce 1989



(Zdroje dat: *Sňatečnost*. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:

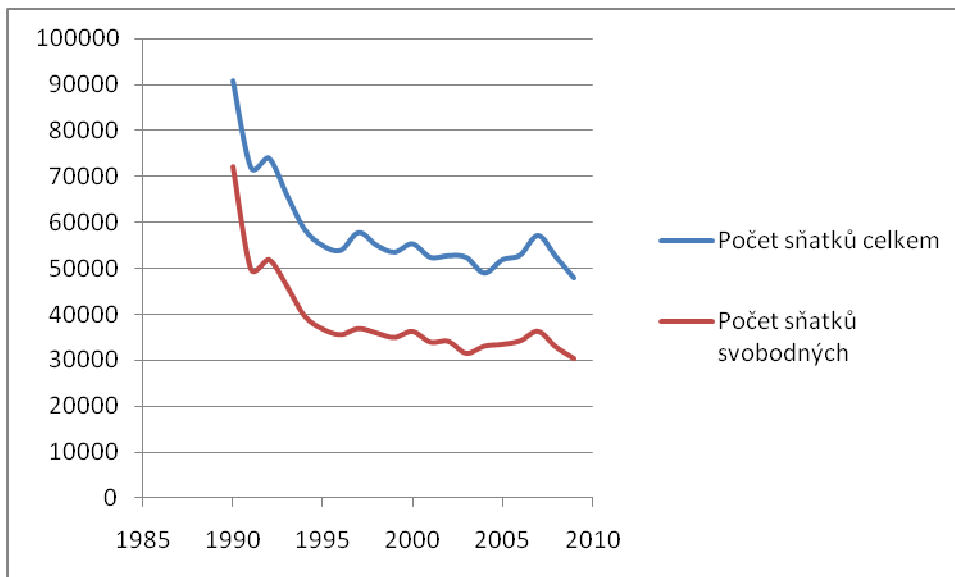
[http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/95002EEC38/\\$File/4007Ij2.pdf](http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/95002EEC38/$File/4007Ij2.pdf). Str. 10n.)

Další změnou, která nastává po roce 1989, je pokles uzavřených sňatků. Pokles sňatečnosti nám zobrazuje obrázek č. 2. Tento pokles je od roku 1990 výrazný. V roce 1990 je počet sňatků svobodných 72 101, kdežto v roce 2009 to je už jen 30 315. Pokles vidíme také v celkovém poklesu sňatečnosti. Celková sňatečnost je podle statistických dat 90 953, kdežto v roce 2009 to je jen 47 862.

³ Srov. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. str. 261.

Dá se tedy říct, že samotný pokles sňatečnosti je u svobodných poloviční a u celkového počtu sňatků téměř také.

Obr. č. 2 Sňatky a hrubá míra sňatečnosti v ČR po roce 1989



(Zdroje dat: *Sňatečnost*. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:

[http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/95002EEC38/\\$File/4007Ij2.pdf](http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/95002EEC38/$File/4007Ij2.pdf). Str. 10n.)

Podle Možného má manželství u Čechů pořád vysoký status.⁴ Zdůrazňuje také, že „výzkumy postojů opakovaně ukazují, že většina nejmladší generace pokládá život v manželství za nejsprávnější formu rodiny. I když nemůžeme předpokládat, že by sňatky odkládané v devadesátých letech do vyššího věku přivodily návrat k bývalé extrémně vysoké míře sňatečnosti, dá se očekávat, že podstatný podíl mužů i žen z této generace aspoň jednou sňatek uzavře. Předpověď je tu velmi nejistá, ale stále ještě zůstávají předpoklady, že život v manželství bude součástí životní zkušenosti pro více než dvě třetiny, možná i čtyři pětiny dnešní mladé generace. Podpora manželství jako základní životní formy však klesá“⁵.

⁴ Srov. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*, str. 262.

⁵ Tamtéž str. 262n.

Na tento pokles poukazuje i Hamplová. Podle Hamplové jsou Češi k netradičním formám rodinného soužití poměrně tolerantní a dodává, že míra podpory netradičních forem partnerského uspořádání se liší v závislosti na typu soužití.⁶

Nesezdané soužití „na zkoušku“ před vstupem do manželství schvalují téměř tři čtvrtiny respondentů. Z dat, která byla zpracována v roce 1994 a 2002 v rámci mezinárodního projektu International Social Survey Programme v reprezentativním vzorku 1024 respondentů starších 18 let, vyplývá, že postoje k nesezdanému soužití snoubenců není zcela novým jevem, ale stává se takřka jevem obecným. Na jednu z otázek, zda je dobré, když lidé, kteří hodlají uzavřít sňatek, spolu nejdříve žijí, odpovídá „rozhodně souhlasím“ nebo „spíše ano“ v roce 1994 71,1 % žen a 70,4 % mužů. V roce 2002 je to 71,9 % žen a 74,9 % mužů. Na další otázku, zda je v pořádku, když dva lidé žijí spolu, aniž by plánovali sňatek, odpovídá „rozhodně souhlasím“ nebo „spíše ano“ v roce 1994 53,5 % žen a 54,9 % mužů. V roce 2002 je to 54,3 % žen a 56,5 % mužů.⁷ Jak je možné z uvedených dat vyčíst, tak dlouhodobé nesezdané soužití bez záměru později uzavřít manželství se v české společnosti těší menší podpoře. Je také zřejmé, že postoje žen a mužů k nesezdanému soužití se významně neliší. Jak nesezdanému soužití, tak dlouhodobému soužití bez záměru vstoupit do manželství vyslovují podporu mladí lidé a střední generace. Lidé nad 50 let jsou těmto možnostem nakloněni mnohem méně. Další kategorií, která je mnohem méně nakloněná těmto formám partnerského soužití, jsou lidé se základním vzděláním a lidé věřící, kteří pravidelně navštěvují bohoslužby.⁸

Možný k tématu nesezdaných soužití píše: „Ještě v generaci matek dnešních mladých lidí platila v České republice pro založení rodiny následující

⁶ Srov. HAMPLOVÁ, D. CHALOUPOKOVÁ, J. a kol. *Děti na psí knížku? Mimomanželská plodnost v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2007. 155 s. ISBN 978-80-7330-128-6. str. 30.

⁷Srov. tamtéž str. 30n.

⁸ Srov. tamtéž str. 31.

posloupnost kroků: seznámení se, sexuální styk s kolísající a – trval-li vztah déle – postupně klesající mírou antikoncepce, nesezdané soužití tam, kde to dovolila bytová tíseň, početí dítěte (často úplně či víceméně mimovolně) – a když pár zjistil, že čeká dítě, vesměs následoval sňatek. Tradiční představa, že pokud dívka otěhotní, legitimizuje se narození dítěte sňatkem, byla velmi silná. Více než devět z deseti dětí se rodilo v manželství, celá polovina prvních dětí se však rodila do osmi měsíců po sňatku, byla tedy počata za svobodna. Protože při nedokonalé a ne snadno dostupné antikoncepci docházelo k početí poměrně brzy, velmi mladá manželství byla častá. Nesezdané soužití bylo, jak dokazovala vysoká sňatečnost, chápáno vesměs jako „manželství na zkoušku“. Nebylo ničím neobvyklým, že na počátku osmdesátých let minulého století spolu už před sňatkem bydlela asi třetina snoubenců. Nesezdané soužití však průměrně trvalo asi rok a vedlo vesměs ke sňatku. Bylo častější ve velkoměstech než v menších sídlech a bylo tím častější a delší, čím nižší byl socioekonomický status páru.“⁹

Posloupnost kroků k založení rodiny, kterou jsem zmínil výše, a charakter nesezdaného soužití se od počátku devadesátých let mění. Potřeba legitimizovat početí dítěte sňatkem slábne. Možný uvádí, že nesezdané soužití je veřejným míněním všeobecně přijímáno. Společnost se domnívá, že je rozumné, aby lidé, kteří se chtějí brát, spolu nejprve bydleli. Také se domnívají, že je v pořádku, když spolu dva lidé žijí, i když neplánují sňatek.¹⁰ Na všeobecné přijímání této skutečnosti poukazuje i Hamplová a dodává, že i přes to je však česká společnost promanáželsky orientovaná.¹¹

⁹ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. str. 263

¹⁰ Srov. tamtéž str. 263.

¹¹ Srov. HAMPLOVÁ, D. CHALOUPKOVÁ, J. a kol. *Děti na psí knížku? Mimomanželská plodnost v ČR*. str. 34.

1.2. Změny v reprodukčním chování a změny hodnot

Podle Možného není forma soužití a míra sňatečnosti pro reprodukci společnosti a povahu sociálních vztahů tak důležitá. Mnohem důležitější je rodičovství. Teprve dítě mění sociálně opravdu významně povahu života páru a odlišuje ho od povahy života jednotlivce více než to, zda má pár své soužití legitimizováno sňatkem. Změny v plodnosti, respektive vývoj reprodukčních strategií, utvářejí společnost a utvářejí i její budoucí šance.¹²

Po roce 1989 se jedná o nejvýraznější rys reprodukčního chování obyvatelstva České republiky. Jedná se o pokles plodnosti hluboko pod míru nutnou k zachování početního stavu obyvatelstva, dále odkládání mateřství do vyššího věku ženy a také výrazný vzestup počtu a podílu dětí narozených neprovdaným ženám.¹³

Česká populace touto změnou prochází, oproti ostatním postkomunistickým zemím střední a východní Evropy, se zpožděním zhruba o jednu generaci. Nové hodnoty, normy a postoje vznikaly na Západě v období sociálního klidu, zatímco v postkomunistických zemích jde o období hlubokých ekonomických a sociálních transformací.¹⁴

Hodnotové výzkumy mladší generace ukazují na tradiční hodnotové motivace při vytváření párů. Nejvyšší hodnota u ideálního životního partnera je jak pro muže, tak pro ženy dobrý vztah k dětem. Následují smysl pro rodinný život, zodpovědnost a poctivost, dobré vychování a tolerantnost. Hodnoty jako individualizace respektive soutěživost jsou až v druhé polovině škály výběrů. Hodnoty jsou také orientovány podle pohlaví. Ženy očekávají od mužů častěji

¹² Srov. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. str. 264.

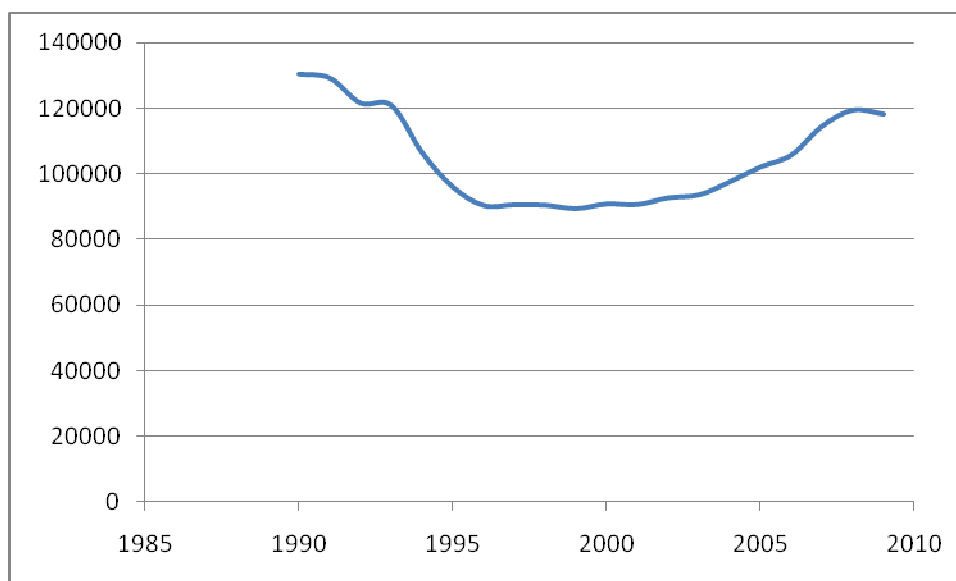
¹³ Srov. HAMPLOVÁ, D. CHALOUPKOVÁ, J. a kol. *Děti na psí knížku? Mimomanželská plodnost v ČR*. str. 17.

¹⁴ Srov. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. str. 264.

rozhodnost, úspěšnost v zaměstnání, ctižádostivost a dobré finanční i hmotné zázemí. Muži zase očekávají od žen hezký vzhled.¹⁵

Vývoj porodnosti ukazuje na možnou změnu těchto postojů a očekávání; najít partnera s těmito charakteristikami je zřejmě stále těžší. O generaci dříve, v sedmdesátých letech minulého století, došlo v České republice k výrazné vlně zvýšení porodnosti. Česká rodina, která byla otřesena invazí tankových divizí ze zemí Varšavské smlouvy v roce 1968 a následnou okupací země, provázenou politickými represemi, paradoxně posílila. Lidé se stahovali do soukromí a měli děti. K velkému počtu porodů přispělo i to, že ve věku rozhodování o druhém či třetím dítěti byly silné ročníky matek z baby boomu prvních let po druhé světové válce. K podobnému nárůstu díky baby boomu došlo i v našem století mezi roky 2002 až 2008. Tento nárůst zobrazuje také obrázek č. 3.

Obr. č. 3 Počet narozených dětí celkem



(Zdroje dat: *Počet a struktura narozených: Vývoj počtu narozených*. [online].

[cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:

[http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/360034A5ED/\\$File/400806a1.pdf](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/360034A5ED/$File/400806a1.pdf).

Porodnost. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:

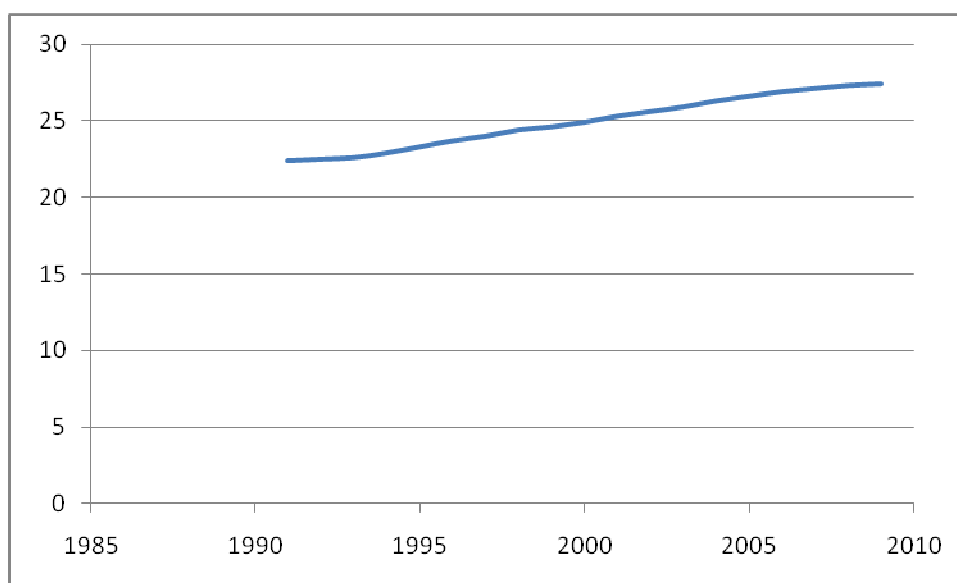
[http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB0/\\$File/400709a4.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB0/$File/400709a4.pdf). Str.18n.)

¹⁵ Srov. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Str. 264n.

První významnou skutečností pro podobu české populace je to, že na plodnost českých žen má výrazný vliv jejich vzdělání. Podle Možného platí, že „již po několik generací čím vzdělanější je žena, tím méně dětí pravděpodobně bude mít“¹⁶. Tato skutečnost se začala vyvíjet po roce 1989, kdy mladí lidé mohli studovat.

Za druhé je potřeba si připomenout zmíněný posun doby, kdy Češi a Češky zakládají rodinu. Obrázek č. 4 nám udává růst průměrného věku žen při početí prvního dítěte.

Obr. č. 4 Věk prvorodiček



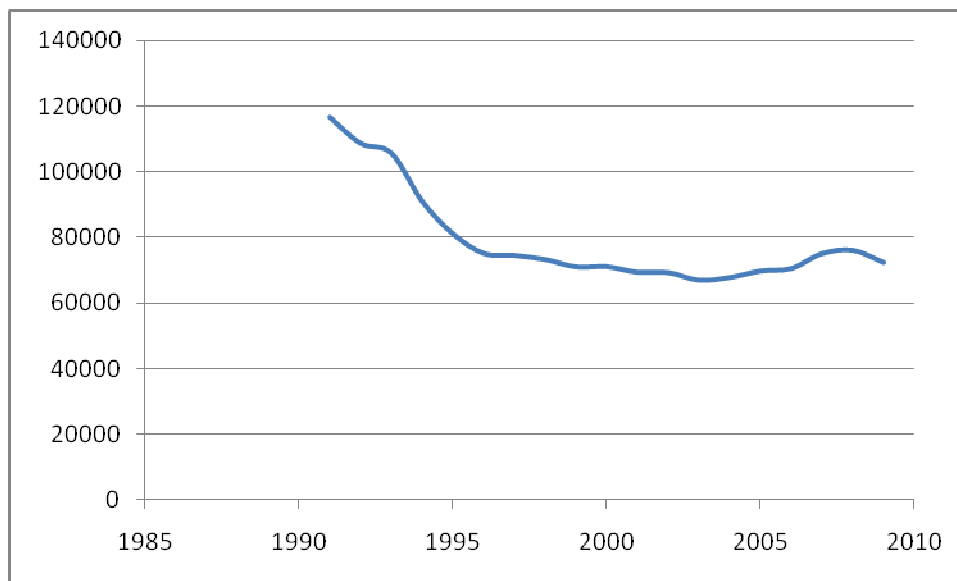
(Zdroje dat: *Porodnost*. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:

[http://www.czso.cz/csu/2003ediciplan.nsf/t/95002EF9A1/\\$File/4007Ij4.pdf](http://www.czso.cz/csu/2003ediciplan.nsf/t/95002EF9A1/$File/4007Ij4.pdf). Str. 20n.)

Dále dochází k tomu, že stále více mladých lidí nespojuje rodičovství s manželstvím. Toto tvrzení můžeme srovnat ve dvou obrázcích č. 5 a č. 6.

¹⁶ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. str. 269.

Obr. č. 5 Počet narozených dětí v manželství



(Zdroje dat: *Počet a struktura narozených: Vývoj počtu narozených.* [online].

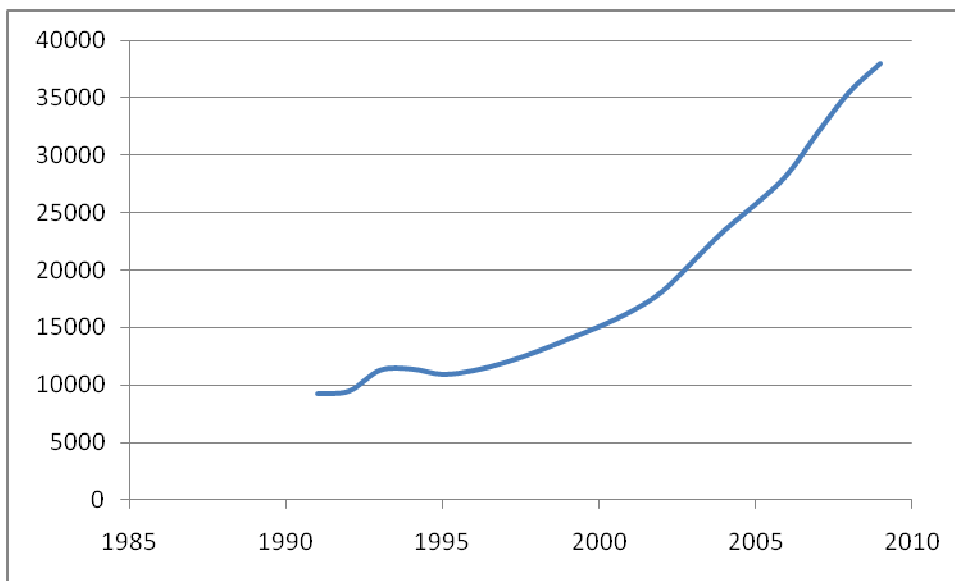
[cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:

[http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/360034A5ED/\\$File/400806a1.pdf](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/360034A5ED/$File/400806a1.pdf).

Porodnost. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:

[http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB0/\\$File/400709a4.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB0/$File/400709a4.pdf). Str. 18.20.21.)

Obr. č. 6 Počet narozených dětí mimo manželství



(Zdroje dat: *Počet a struktura narozených: Vývoj počtu narozených*. [online].

[cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:

[http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/360034A5ED/\\$File/400806a1.pdf](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/360034A5ED/$File/400806a1.pdf).

Porodnost. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:

[http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB0/\\$File/400709a4.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB0/$File/400709a4.pdf). Str. 21.

Porodnost. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:

[http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/95002EF9A1/\\$File/4007Ij4.pdf](http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/95002EF9A1/$File/4007Ij4.pdf). Str. 18.

Porodnost. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:

[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/8F0039EF63/\\$File/400710a4.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/8F0039EF63/$File/400710a4.pdf). str. 20.)

Podle Hamplové se jedná o nejvýznamnější trend a dodává, že nárůst nemanželské plodnosti je přirozený důsledek rostoucího individualismu a svobody moderního člověka¹⁷.

Možný dodává: „V České republice není rodičovství nesezdaného páru výrazem liberálního ducha. Je spojeno spíše s nižším socioekonomickým statusem a také s menším kulturním kapitálem. Ukazuje i na skutečnost, že nejvyšší podíl svobodných matek nenacházíme v univerzitních centrech a velkých městech, ale

¹⁷ HAMPLOVÁ, D. ZEMAN, K. a kol. *Mimomanželská plodnost v České republice po roce 1989: sociální a ekonomické souvislosti*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006. 92 s. ISBN 80-7330-093-1. str. 11.

naopak v ekonomicky slabých příhraničních regionech s vysokým podílem nízké kvalifikovaných pracovních míst v ekonomice, vysokou mírou nezaměstnanosti, rasistických incidentů, sebevraždy a dalších indikátorů sociální neuspořádanosti. Jistý vliv na zvyšující se podíl nemanželských dětí se snižujícím se vzděláním bude mít i zvyšující se zájem na výhodnějších sociálních dávkách se snižující se kvalifikací; míru tohoto vlivu je obtížné odhadnout, ale ve státech silného sociálního zabezpečení je v analýzách tento jev všeobecně konstatován¹⁸.

Možný také poukazuje na studii, která vyvrací předpoklad, že velká většina dětí, které se rodí neprovdaným matkám, pochází z nesezdaných soužití, a dodává: „Podle této představy by se měnilo pouze to, zda pár formalizoval založení rodiny sňatkem anebo ne, což z hlediska dítěte nemá žádný význam. Podstatná část dětí narozených mimo manželství se rodí ženám, které nežijí s žádným partnerem, a podíl osamělých matek trvale stoupá. Závisí to ovšem velmi výrazně na vzdělání matky: se snižujícím se vzděláním nejenom klesá pravděpodobnost, že se dítě narodí do manželství, ale zvyšuje se pravděpodobnost, že se narodí osamělé matce.¹⁹

1.3. Dlouhodobý pokles stability rodiny

Jak jsem již zmínil, s nástupem modernity se rozvolňují některá významná pouta, díky nimž společnost držela pohromadě rodinu jako mezigenerační společenství i jako manželský pár. Především klesá síla ekonomického tlaku na udržení rodiny. Rodina už není především společenství majetku a sdíleným hospodářstvím, jehož základem byla domácnost vlastníci dům, který slouží zároveň jako ekonomická a výrobní jednotka.²⁰ „To drželo pohromadě generace, které se v něm postupně střídaly, vzájemně se prostupující. Manželský pár, který zaručoval fyzickou reprodukci, byl pak spojen manželstvím, jehož trvalost byla

¹⁸ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Str. 272.

¹⁹ Tamtéž str. 272.

²⁰ Srov. tamtéž str. 275.

garantována transcencí: co Bůh spojil, člověk nerozlučuj. Tento systém v Evropě po staletí zajišťoval přenos majetku z generace na generaci a posiloval soudržnost společnosti.“²¹

S rozpadem tradičních společností a postupující industrializací se odlučuje pro stále více lidí bydlení a zaměstnání. Ve vyšších společenských vrstvách se začíná přesouvat důraz z ekonomického kapitálu na kapitál kulturní, který přebírá úlohu hlavního nástroje, který rodině zajišťuje sociální vzestup. Manželství postupně ztrácí svou posvátnost a mění se v občanskou smlouvu. Rodina také ztrácí odpovědnostní vázanost k rodovému majetku (domu, živnosti, polím) a začíná se zakládat v každé generaci znovu.²²

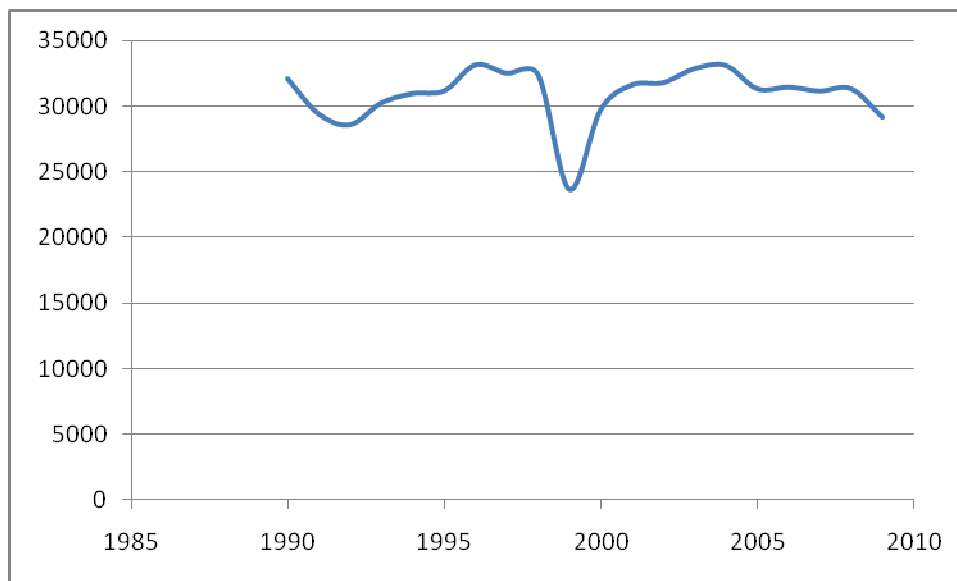
Domácnost moderního typu, dvougenerační neolokální nukleární rodina, se začíná postupně také stále častěji rozpadat rozvodem a reorganizovat opakovanými manželstvími. Vývoj rozvodovosti v České republice po roce 1989 znázorňuje obr. č. 7. Data nám zachycují přesný vývoj rozvodovosti. Vidíme, že rozvodovost v letech 1990 až 1992 klesá. V letech 1993 až 1996 dochází k růstu rozvodovosti. Nejvýraznější pokles rozvodovosti byl v roce 1999, kdy rozvodovost byla 23 657. Bylo to z toho důvodu, že roku 1998 byla vydána novela o rodině, která růst rozvodovosti přechodně přerušila, ale jednalo se spíše o pozdržení rozvodů z důvodů nových právních postupů než o projev zpřísnění podmínek pro rozvod.²³ Od roku 2000 dochází k růstu až po rok 2005. Mezi roky 2005 až 2008 dochází ke stagnaci. Rok 2009 zaznamenává pokles rozvodovosti.

²¹ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Str. 275

²² Srov. tamtéž str. 275

²³ *Národní zpráva o rodině*. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR 2004. [online]. [cit. 2010-11-15]. Dostupné na WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/900/zprava_zkr.pdf.

Obr. č. 7 Počet rozvodů



(Zdroje dat: *Rozvody, rozvodovost, rozvodový index a úhrnná rozvodovost v letech 1989-2001*.

[online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:

<http://www.czso.cz/csu/2002edicniplan.nsf/tab/B6003ECF1F>.

Populační vývoj v České republice. Rozvodovost. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:

[http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/D800380070/\\$File/4007rra.pdf](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/D800380070/$File/4007rra.pdf). Str. 15.

Rozvodovost. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:

[http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB8/\\$File/400709a3.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB8/$File/400709a3.pdf). Str. 16.

Rozvodovost. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:

[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/8F0039EF69/\\$File/400710a3.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/8F0039EF69/$File/400710a3.pdf). Str. 16.)

Možný uvádí, „že dnes uzavírané manželství skončí s 50% pravděpodobností rozvodem“²⁴. Tento fakt je podle něj i často citován v médiích a podílí se významným způsobem na celkovém pocitu nejistoty mužů i žen v manželském svazku. To také přispívá k rozšířenému přesvědčení, že z manželství se stala rychle pomíjející až prchavá záležitost. Ta může vést k poráženecké rezignaci na aspiraci řádné manželství založit i na odhodlání prožít v něm v dobrém i zlém pospolu aspoň tu podstatnou část života, během níž děti

²⁴MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Str. 276.

rodiče potřebují. Podle Možného tato rezignace vysvětluje nejenom zvýšenou mimomanželskou plodnost, ale částečně také všeobecný pokles plodnosti.²⁵

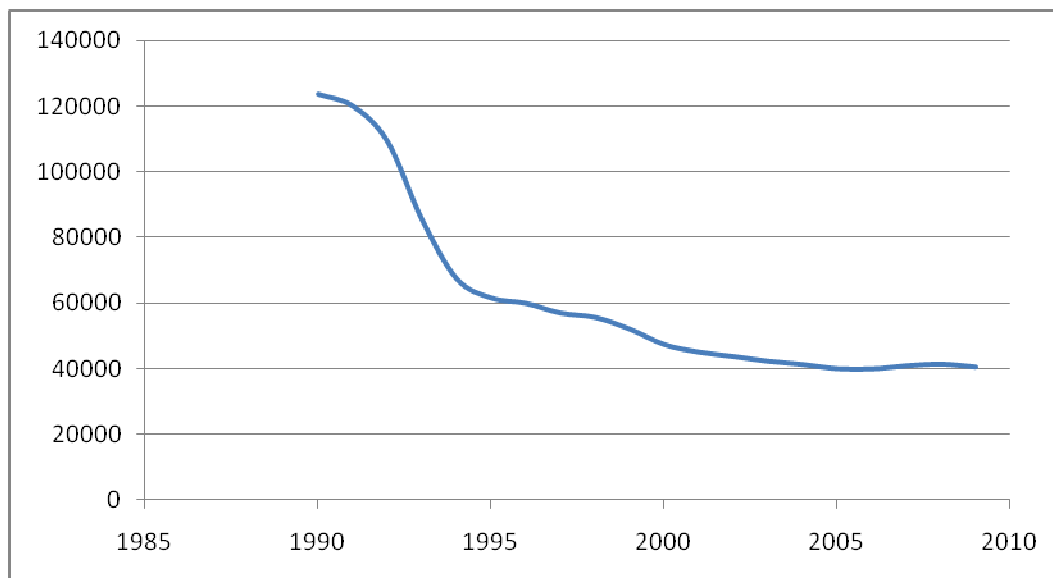
Šance na stabilní rodinu však není malá. Výzkumy ukazují, že založit stabilní rodinu je dnes cílem asi 80 procent Čechů. Asi 80 procentům z nich se to také povede, i když ne všem na první pokus. Podle Možného je také zřejmé, že opakovaný sňatek je obtížnější pro muže i ženy, kteří zastávají nižší sociální status. Mezi nimi také najdeme i více rozvedených.

1.4. Potratovost

Posledním bodem, který se přímo týká odpovědného rodičovství, je potratovost. Od roku 1990, s výjimkou roku 2008, celková potratovost klesá. Tento pokles nám zobrazuje obrázek č. 8.

²⁵ Srov. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Str. 276.

Obr. č. 8 Potratovost celkem



(Zdroje dat: *Potratovost*. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:

[http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB2/\\$File/400709a5.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB2/$File/400709a5.pdf). Str. 27.

Populační vývoj v České republice. Potratovost. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:

[http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/D800380070/\\$File/4007rra.pdf](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/D800380070/$File/4007rra.pdf). Str. 25.

Potratovost. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:

[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/8F0039EF65/\\$File/400710a5.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/8F0039EF65/$File/400710a5.pdf). Str. 26.

Počty umělých potratů v ČR. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:

<http://www.prolife.cz/?a=34&id=78>.)

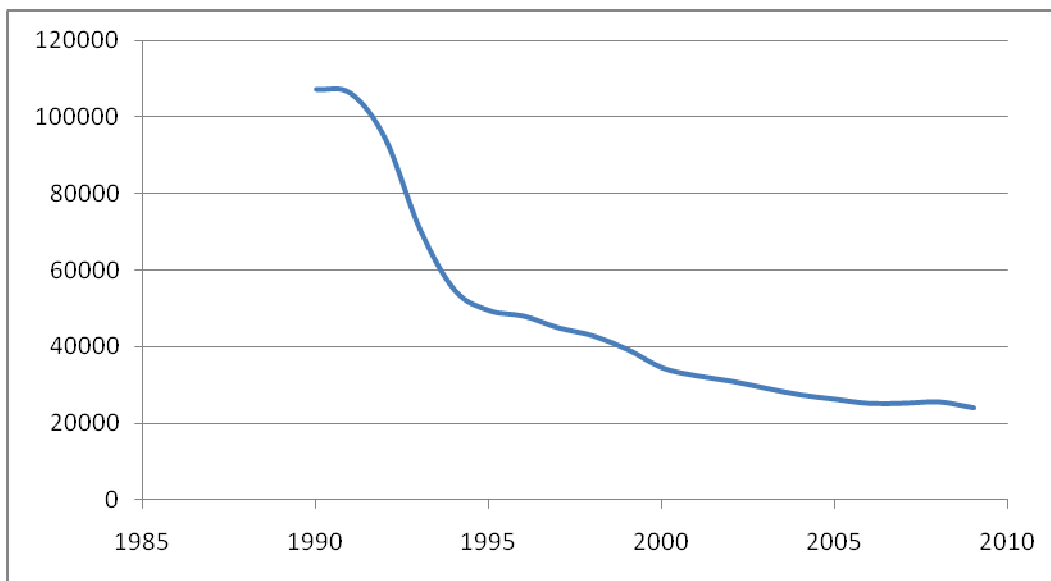
Nyní se zaměříme na tři oblasti. První z oblastí je umělé přerušení těhotenství, druhou poukaz vývoje umělého přerušení těhotenství u svobodných, vdaných a rozvedených žen. Třetí oblastí je doložení dat umělého přerušení těhotenství ze zdravotních důvodů. Oblasti, které se nevěnuji, jsou samovolné potraty.

Umělé přerušení těhotenství má od roku 1990 také klesající tendenci. Tuto klesající tendenci nám znázorňuje obrázek č. 9. Jedná se o metodu, kdy dochází k přerušení těhotenství. Důvodů k přerušení existuje několik, např. tvrdé odmítnutí dítěte ze strany matky nebo partnera, rodičů, zaměstnavatele, školy aj.²⁶

²⁶ Srov. *Realita umělých potratů*. [online]. [cit. 2010-09-27]. Dostupné na WWW:

<http://www.prolife.cz/?a=34&id=63>.

Obr. č. 9 Umělá přerušení těhotenství



(Zdroje dat: *Potratovost*. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:

[http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB2/\\$File/400709a5.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB2/$File/400709a5.pdf). Str. 27.

Populační vývoj v České republice. Potratovost. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:

[http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/D800380070/\\$File/4007rra.pdf](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/D800380070/$File/4007rra.pdf). Str. 25.

Potratovost. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:

[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/8F0039EF65/\\$File/400710a5.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/8F0039EF65/$File/400710a5.pdf). Str. 27.

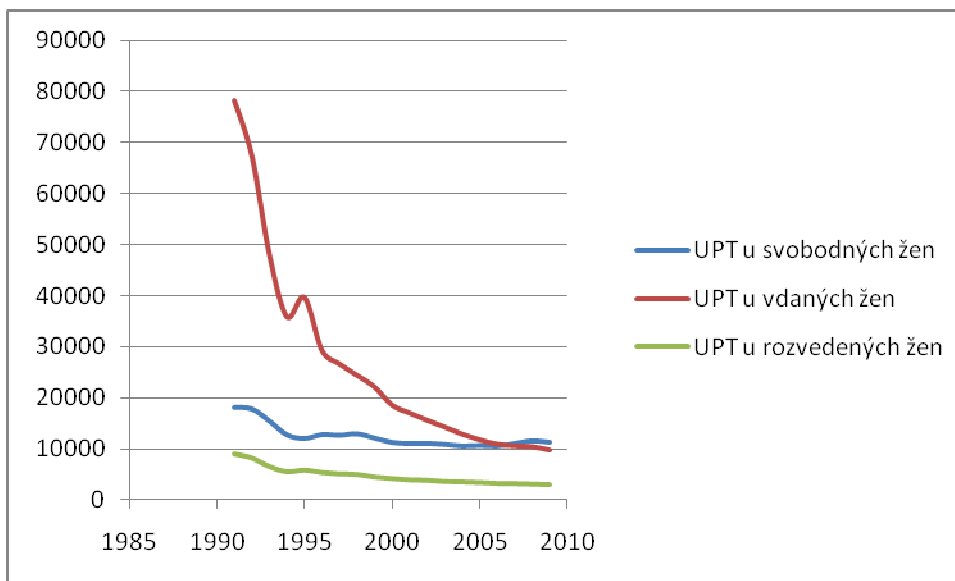
Počty umělých potratů v ČR. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:

<http://www.prolife.cz/?a=34&id=78>.)

Jak lze vyčíst z dat, dochází od roku 1990 k poklesu umělého přerušení těhotenství. Tento pokles lze přičíst novodobým možnostem antikoncepce a moderním způsobům plánování rodičovství.

Z obrázku č. 10 můžeme vyčíst, jak se vyvíjí umělé přerušení těhotenství podle stavu žen.

Obr. č. 10 Umělé přerušení těhotenství podle stavu žen



(Zdroje dat: *Potratovost*. [online]. [cit. 2010-09-27]. Dostupné na WWW:

[http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB2/\\$File/400709a5.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB2/$File/400709a5.pdf). Str. 28.

Populační vývoj v České republice. Potratovost. [online]. [cit. 2010-09-27]. Dostupné na WWW:

[http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/D800380070/\\$File/4007rra.pdf](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/D800380070/$File/4007rra.pdf). Str. 26.

Potratovost. [online]. [cit. 2010-09-27]. Dostupné na WWW:

[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/8F0039EF65/\\$File/400710a5.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/8F0039EF65/$File/400710a5.pdf). Str. 27.

Počty umělých potratů v ČR. [online]. [cit. 2010-09-27]. Dostupné na WWW:

<http://www.prolife.cz/?a=34&id=78>.

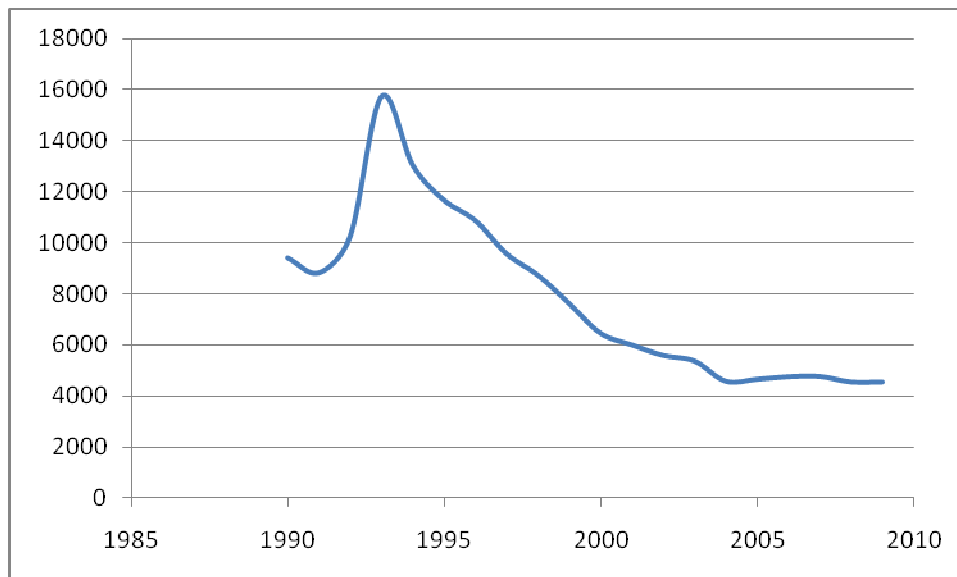
Potraty. [online]. [cit. 2010-09-27]. Dostupné na WWW:

http://www.czso.cz/csu/2002edicniplan.nsf/o/4007-02-v_roce_2001-v__potraty.)

Z dat můžeme vyčíst, že i zde má umělé přerušení těhotenství klesající tendenci. A to u všech tří srovnávaných kategorií. Rozdíl, který nám vzniká mezi celkovým umělým přerušením těhotenství a těhotenstvími mezi jednotlivými stavy žen, je způsoben tím, že jsem do svých dat nezahrnoval ovdovělé a ženy, u kterých nebyl zjištěn rodinný stav.

Posledním stavem potratovosti, který zmíníme je ukončení kvůli zdravotním důvodům. Tento trend nám zobrazuje obr. č. 11.

Obr. č. 11 Umělé přerušování těhotenství ze zdravotních důvodů



(Zdroj dat: *Počty umělých potratů v ČR*. [online]. [cit. 2010-09-27]. Dostupné na WWW: <http://www.prolife.cz/?a=34&id=78>.)

Jak můžeme vyčíst z dat, i zde je zřejmý pokles potratovosti. Výjimkou jsou roky 1992 až 1996, kdy potratovost díky zdravotnímu stavu stoupala. Od té doby je zřejmý pokles a od roku 2005 stagnace umělých přerušování těhotenství ze zdravotních důvodů.

1.5. Shrnutí

- Po roce 1989 dochází k zásadním změnám způsobu života obyvatelstva v České republice, včetně chápání a prožívání manželství a rodiny.
- V období posledních dvaceti let se v ČR posiluje trend zvyšování věku pro vstup do manželství.

- Přibývá párů žijících v nesezdaných soužitích, slábne potřeba legitimizovat početí dítěte sňatkem.
- Zaznamenatečné jsou i změny reprodukčního chování. Porodnost klesá hluboko pod míru nutnou k zachování početního stavu obyvatelstva. Ženy odkládají narození dítěte do vyššího věku. Roste podíl dětí narozených neprovdaným ženám.
- Rozvolňují se rodinná pouta a vazby. Četné domácnosti se rozpadají. Přibývá rozvodů a opakovaných manželství. Positivní je trend poklesu potratů a interrupcí.

2. Předávání života v manželství z pohledu katolické církve

Po reflexi vývojových trendů v oblasti manželství a rodiny v ČR po roce 1989, především s ohledem na problematiku předávání života v manželství, je třeba, vzhledem k záměru této práce, nabídnout stručný přehled pozic katolické církve v otázce manželství a rodiny, resp. rodičovství. Pro objasnění současných pozic církve je dobré reflektovat jejich dějinné proměny v těchto otázkách.

2.1. *Manželství a předávání života na pozadí Starého zákona*

Rozhodující pro chápání manželství, rodiny, resp. rodičovství ve Starém zákoně je zpráva o stvoření. Bůh žehná prvním lidem a říká jim. „Plod'te a množte se a naplňte zemi“ (Gn 1,28) „proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem“ (Gn 2,24). Ve zprávě o stvoření je zdůrazněno, že manželství a rodina jsou Bohem dané a chtěné instituce. Člověk je povolán k lásce a k plození potomstva.²⁷ Na pohlavnost se ve Starém zákoně pohlíží jako na cosi přirozeného. Nevidí se v ní nic záhadného, co by se mělo úzkostlivě střežit.

Šrajfer v odkazu na text Ex 21,10 zdůrazňuje, že „manžel se má se svou ženou pravidelně setkávat, a ta mu v tom nemá bránit. Žena má nezávisle od plození nárok na sexuální uspokojení. Sexualita v manželství slouží i k fyzickému a psychickému naplnění muže a ženy. Vztah muže a ženy se ve Starém zákoně chápe v první řadě z pohledu osobní lásky a věrnosti.

²⁷ Srov. ŠRAJFER, J. *Plodnost v kontextu starozákonního manželství*. [online]. [cit. 2010-02-12]. Dostupné na WWW: http://www.eamos.cz/amos/ket/modules/low/kurz_text.php?id_kap=4&kod_kurzu=ket_022&identifik=ket.

Plodnost však stojí silně v popředí. Chápe se jako podstatný cíl manželství. Požehnání, které dal Bůh člověku, se nechápe jako neomezený příkaz k plození²⁸.

Ve Starém zákoně je plodnost silně zdůrazněna také v povolání Abraháma: „Učiním tě velkým národem, požehnám tě, velké učiním tvé jméno. Staň se požehnáním!“ (Gn 12,2). Z textu vyplývá, že plodnost je vždy viděna v souvislosti s Božím požehnáním, s Boží přízní.

Pro izraelský lid je pokračování rodu a zanechání jména neobyčejně důležité. Být bez potomků znamená velké neštěstí. Jak ale čteme v první knize Samuelově v 1. kapitole 15. verši, i bezdětná manželství mají svůj smysl.

Mateřství je pro ženu velké vyznamenání. Výchovou potomstva si žena zajišťuje významné postavení ve své rodině. Plodnost je primární věcí manželství, která je důležitá pro sjednocení rodu, kmene, národa. Manželství se chápe institučně, nikoliv privátně jako je tomu dnes.²⁹

2.2. Manželství a předávání života na pozadí Nového zákona

Evangelia se otázkám manželství a pohlavnosti příliš nevěnují. Důležité je Ježíšovo vyjádření k manželství v 19. kapitole Matoušova evangelia. Reaguje zde na farizeje, kteří ho zkouší a snaží se ho dostat do pasti. Ježíš odkazuje na stvoření

²⁸ŠRAJER, J. *Plodnost v kontextu starozákonního manželství*. [online]. [cit. 2010-02-12].

Dostupné na WWW:

http://www.eamos.cz/amos/ket/modules/low/kurz_text.php?id_kap=4&kod_kurzu=ket_022&identifik=ket..

²⁹Srov. DOLISTA, J. *Naděje vložená do manželství*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 1994. 222 s. Str. 34.

člověka. Bůh stvořil člověka jako muže a ženu, kteří se stávají jedním tělem³⁰, a dodává: „A proto, co Bůh spojil, člověk nerozlučuj“³¹.

Podle Denzlera je důležité také to, co se dá vyčíst z Ježíšových postojů a chování vůči ženám. Pro Ježíše není rozdíl mezi mužem a ženou ve vztahu k jejich důstojnosti.³²

Důležitá jsou rovněž vyjádření apoštola Pavla v otázce manželství a rodiny, resp. rodičovství. Pavel ukládá manželům, aby si byli v lásce věrní³³. Manželskou lásku srovnává s poutem, které váže Krista k církvi³⁴. Doslova říká: „Muži, milujte své ženy, jako si Kristus zamiloval církev a sám se za ni obětoval“³⁵. Tento Pavlův postoj vede k tomu, že se teologie manželství stává součástí eklesiologie a později teologové využívají tohoto textu pro důkaz svátostného charakteru křesťanského manželství.³⁶ V listě Korintským apoštol Pavel nabádá manžele, kteří uvažují o tom, že přeruší manželský pohlavní život: „Neodpírejte se jeden druhému, leda se vzájemným souhlasem a jen na čas, abyste byli volni pro modlitbu“³⁷. A svobodným, které trápí velká sexuální touha, radí, aby vstoupili do manželství.³⁸ Denzler k Pavlovým doporučením k manželství a pohlavnosti dodává, že je považuje za prostředek proti slabosti, a proto i za povolený. Je to povinnost, aby se zabránilo nemravnému styku mimo manželství.³⁹

Zvláštním rysem sexuální etiky Nového zákona je rada zachovat si panenství. Manželství je zde relativizováno a objevuje se zde názor, že není

³⁰ Srov. Mt 19, 3-9; Mk 10,2-9.

³¹ Mt 19,6.

³² Srov. DENZLER, G. *Zakázaná slast*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 248 s. ISBN 80-85959-48-8. Str. 17.

³³ Srov. Kol 3,18-19.

³⁴ Srov. Ef 5,21-33.

³⁵ Ef 5,25.

³⁶ Srov. DENZLER, G. *Zakázaná slast*. Str. 20.

³⁷ 1Kor 7,5.

³⁸ Srov. 1Kor 7,8.

³⁹ Srov. DENZLER, G. *Zakázaná slast*. Str. 19.

jedinou životní cestou člověka. Existují tedy dvě cesty: manželství a zasvěcené panenství.⁴⁰ Apoštol Pavel píše: „Přál bych si totiž, aby všichni lidé byli jako já; ale každý má od Boha svůj vlastní dar, jeden tak, druhý jinak“⁴¹. Otázka předávání života se v Novém zákoně zásadně neřeší.

2.3. Chápání cílů manželství před II. Vatikánským koncilem

Svědectví o chápání manželství, rodiny a rodičovství křesťany poapoštolské doby se ve větší míře nedochovala. Z toho, co je k dispozici, je patrné, že se zde prosazuje pohled na manželství především v jeho funkci předávání života. Tertullián připouští manželské spojení muže a ženy jen z hlediska potomstva.

Klement Alexandrijský poukazuje na to, že nejbližším cílem manželů jsou děti, a dodává, že soulož za jiným účelem, než je plození dětí, je bezprávím vůči přírodě.⁴² Poukazuje také na to, že „není dobré, aby se člověk pohlavnímu spojení věnoval pořád. Důrazně prohlašuje, že manželství spočívá v usilování o děti, nikoliv v nezákonných a rozumu se protivících rozkoších pohlavního života“⁴³.

Nejvýznamnější z autorů prvních století, který má zásadní vliv na pojetí manželství v západním křesťanství až do 2. Vat. koncilu je Aurelius Augustinus. Základem Augustinova chápání manželství, resp. lidské sexuality, je jeho interpretace prvotního pádu v ráji. Podle Augustina první lidé, Adam a Eva, neznají žádnou zlou žádostivost. K narušení dochází tehdy, když se lidé vzepřeli

⁴⁰ Srov. PESCHKE, K. H. *Křesťanská etika*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004. 695 s. ISBN 80-7021-718-9. Str. 356.

⁴¹ 1Kor 7,7.

⁴² Srov. DENZLER, G. *Zakázaná slast*. Str. 22.

⁴³ Ideál Klementa Alexandrijského, který byl podle výše napsaného orientován výhradně na potomstvo a zřikal se jakékoli formy vášně, byl bez jakýchkoliv podstatných změn přejat do dob patristiky, scholastiky a dokonce i do novověku. Srov. DENZLER, G. *Zakázaná slast*. Str. 22.

vůči Bohu. Trestem je probuzení sexuální touhy u Adama a Evy, kterou přenášejí na všechny své potomky v podobě dědičného hříchu. Augustinův pohled na dědičný hřích v hlavních rysech odpovídá jeho pojetí manželství a sexuality. Pohlavní styk, vždy jen v rámci manželství, považuje Augustin za povolený ze dvou důvodů: k plození a k vykonávání manželské povinnosti.⁴⁴ „Na základě těchto tvrzení pak Augustin dospívá k tomu, že manželství, které je Božím ustanovením, jsou vlastní tři dobra: potomstvo, věrnost a nezrušitelnost.“⁴⁵ „Sama tato tři dobra mohou zlo rozkoše spojené s pohlavním stykem ospravedlnit. Na vrcholu této trojice dober bylo plození a výchova potomstva. Jestliže je pohlavní akt vykonáván uvědoměle a jen k zplození dítěte, není hříšný. V tomto případě je pak možno akceptovat smyslný pocit slasti spojený s pohlavním aktem.“⁴⁶

V důsledku Augustinova pojetí se plození a výchova potomstva stávají v křesťanské tradici nejvyšším a nejpřednějším cílem manželství. Ostatní dobra manželství jsou tomuto cíli podřazena. Vývoj učení církve k otázkám manželství a pohlavnosti doprovází snahy zabránit početí. Této otázce se věnuje encyklika papeže Pia XI. *Casti Connubii*.

Papež zde zdůrazňuje význam svátosti manželství a odmítá umělou kontrolu početí a potraty. *Casti connubii* je především významná pro setrvání v jasné a nekompromisní pozici katolické církve proti antikoncepci ve srovnání s většinou protestantských denominací. Tento názor později podpořily a rozvinuly ještě encykliky *Humanae vitae* Pavla VI. a *Evangelium vitae* Jana Pavla II.

Papež Pius XI. v pojednání o manželství hájí Božské ustanovení manželství, jeho svátostnou důstojnost a nerozlučitelnou pevnost. Při obhajobě se opírá o Písmo⁴⁷ a také o prohlášení Tridentského koncilu⁴⁸. Pius XI. také

⁴⁴ Srov. DENZLER, G. *Zakázaná slast*. Str. 25.

⁴⁵ Tamtéž str. 27.

⁴⁶ Tamtéž str. 27.

⁴⁷ Gn 1,27-28; Mt 19,3nn; Ef 5,23nn

připomíná, že lidská vůle hraje velkou úlohu. Každé manželství vzniká svobodným souhlasem obou manželů. Připomíná také, že svobodný úkon vůle, kterým každý z obou manželů předává a přijímá zvláštní právo manželské, je k uzavření opravdového manželství tak nutný, že jej nemůže nahradit žádná lidská moc⁴⁹.

Při výkladu trojího požehnání manželství se papež odvolává na slova Augustina. Jsou dobra, pro která je sňatek dobrý: potomstvo, víra a svátost⁵⁰.

2.4. II. Vatikánský koncil – důležitý mezník v chápání manželství a předávání života

Na II. Vatikánském koncilu přestává být manželství chápáno jako hierarchické společenství manželských dober a cílů za účelem plození a výchovy potomstva. Chápe se primárně jako společenství lásky a života. Podle koncilu má manželský akt svou hodnotu a zvláštní důstojnost jako výraz opravdové manželské lásky. Manželství má své opodstatnění jako společenství lásky, které je otevřené pro nový život.⁵¹ V čl. 50 GS se píše: „Manželství ovšem nebylo ustanoveno jen kvůli plození; ale už sama povaha nerozlučného svazku mezi osobami a prospěch dětí vyžadují, aby se spořádaně projevovala, rozvíjela a zrála i vzájemná láska mezi manželi. Proto, i když chybí často tak žádané potomstvo, manželství jako pospolitost a společenství celého života trvá a zachovává si svou hodnotu a nerozlučnost.“

Děti jsou přesto v pojetí koncilu nejvzácnější dar manželství. Koncil připomíná, že sám Bůh dopřává člověku zvláštní účast na svém díle stvoření,

⁴⁸ Srov. Casti connubii, čl. 5.

⁴⁹ Casti connubii, čl. 6.

⁵⁰ Casti connubii, čl. 11.

⁵¹ Srov. Šrajer, J. *Nové pojetí manželství*. [online]. [cit. 2010-02-12]. Dostupné na WWW: http://www.eamos.cz/amos/ket/modules/low/kurzu_text.php?id_kap=3&kod_kurzu=ket_022.

a proto muži a ženě požehnal slovy: „Plodte se a množte se“. Proto správné pěstování manželské lásky a celý způsob rodinného života, který z něho vzniká, vyúsťují v pevné odhodlání spolupracovat s láskou Stvořitele a Vykupitele, který skrze ně stále rozšiřuje a obohacuje svou rodinu⁵².

Koncil také přichází s pojmem odpovědného rodičovství. Připomíná manželům jejich úkol a zodpovědnost, kterou mají při předávání života v posledku nejen před Bohem, ale také před sebou samými a společností. K zodpovědnému rodičovství patří nejen věrnost biologickým zákonitostem, nýbrž také zodpovědné rozhodování. Toto rozhodnutí nesmí být výrazem libovůle, nýbrž rozhodnutí svědomí, které se řídí Božím zákonem. Manželé mají být učenliví vůči učitelskému úřadu církve, který tento zákon ve světle evangelia autenticky vykládá. Při samotném rozhodování si mají manželé vytvořit společnou dohodu a usilovat o správný úsudek. Také je nutné při rozhodování přihlížet jak k vlastnímu dobru, tak k dobru svých dětí ať už narozených nebo v budoucnu očekávaných. Manželé mají uvážit také hmotné a duchovní podmínky doby a své situace a mají mít při rozhodování zřetel i na dobro rodinného společenství, světského společenství a církve⁵³.

Koncilní otcové si také uvědomují, že manželé se mohou ocitnout v okolnostech, kdy se dočasně nebo na stálo nemůže zvětšovat počet dětí a jen s obtížemi se pak zachová věrná láska a plné životní společenství. Staví se opět proti jakémukoliv zamezování početí a připomínají, že život se má s největší úctou chránit už od samého početí. A dodávají: „Když tedy běží o to, jak uvést v soulad manželskou lásku s odpovědným sdělováním života, nezávisí mravní povaha jednání jen na upřímném úmyslu a zhodnocení pohnutek, ale musí se určovat objektivními měřítky, vzatými z přirozenosti lidské osoby a jejich činů; tato měřítká uchovávají celý smysl vzájemného darování i lidského plození

⁵² Srov. GS, čl. 50.

⁵³ Srov. GS, čl. 50.

v ovzduší pravé lásky. To ovšem nelze uskutečnit, nepěstuje-li se poctivě ctnost manželské čistoty⁵⁴.

Odpovědné rodičovství nekončí zplozením dítěte, ale pokračuje výchovou. Rodiče mají dítě vychovávat tak, aby až dospěje, dokázalo s plným vědomím odpovědnosti jít za svým povoláním a volit si životní stav. „Rodina, ve které se stýkají různé generace a vzájemně si pomáhají získat plnější moudrost a sladit lidská práva s ostatními požadavky společného života, je základem společnosti.“⁵⁵ Proto je na společnosti a také na státní moci, aby poznala a uznala pravou povahu manželství, hájila ji a podporovala ji, aby chránila veřejnou mravnost a napomáhala prospěchu rodin⁵⁶.

2.5. Vývoj po II. Vatikánském koncilu

Koncil se cíleně nezabýval problematikou antikoncepce. Této otázce se věnuje až encyklika *Humanae vitae* v roce 1968. Papež Pavel VI. se přiklání k menšinovému názoru pracovní skupiny připravovaného textu, která je pro zachování tradičního učení církve v otázce užívání antikoncepce. Antikoncepce je v této encyklice z mravního hlediska odmítnuta. Za jedinou přípustnou metodu je považováno přirozené plánování rodičovství.

Reakce k tomuto rozhodnutí na sebe nedaly dlouho čekat. Reakce pocházela většinou od těch, kteří neviděli v přirozené regulaci počtů pro sebe schůdnou cestu. „Manželé, kteří docházeli k pevnému přesvědčení, že se v situaci, ve které se nacházejí, nemohou řídit církevním učením o regulaci počtů, se začali odvolávat na úsudek odpovědného svědomí.“⁵⁷ „Němečtí biskupové se pokusili poskytnout pastorační pomoc tzv. Königsteinským prohlášením. Toto prohlášení

⁵⁴ GS, čl. 51.

⁵⁵ GS, čl. 52.

⁵⁶ Srov. GS, čl. 52.

⁵⁷ *Život z víry. Překlad 2. dílu katol. katechismu pro dospělé*. 2. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Teologická fakulta, 1998. 352 s. ISBN 80-86074-02-1. Str. 270.

mělo být spíše doplněním než něčím, co mělo umenšovat závaznost encykliky *Humanae vitae*. Königstenské prohlášení připomíná: „Kdo je přesvědčen, že musí takto smýšlet, musí poctivě zkoumat, zda se nejedná o subjektivní namyšlenost a ukvapený úsudek, který ví všechno lépe, a zda si může svůj postoj zodpovědět před Božím soudem.“⁵⁸ „S ohledem na odpovědné rozhodnutí svědomí věřících, je třeba ho vždy přesněji eticky posoudit, se v prohlášení uvádí, že duchovní ve své službě, zvláště pak při udílení svátostí, mají respektovat takováto rozhodnutí svědomí, což však neznamena souhlas, svolení nebo dokonce ospravedlnění.“⁵⁹

Další reakcí na dění ve společnosti byla biskupská synoda, která se konala od 26. září do 28. října 1980 v Římě. Biskupové po skončení synody předávají papeži Janu Pavlu II. seznam návrhů, který zahrnoval jejich uvažování a práci vykonanou v dnech konání synody. Z těchto podkladů pak vznikla apoštolská adhortace *Familiaris consortio*. Jejím cílem je zamýšlet se a poukázat na úkoly křesťanské rodiny v současném světě.⁶⁰ Papež v ní znovu připomíná, že rodina je v dnešní době ovlivňována hlubokými, závažnými a prudkými změnami v lidské společnosti i kultuře a je tedy potřeba být věrný hodnotám, které tvoří základ rodinného zřízení⁶¹. Připomíná také, že církev má podporovat, poučovat a pomáhat lidem, kteří žijí v manželství, ale také ty, kteří se na manželství a rodinný život teprve připravují⁶².

Základním úkolem rodiny, jak připomíná Jan Pavel II., je sloužit životu v průběhu dějin a uskutečňovat původní požehnání Stvořitele. „Plodnost je ovocem a znamením manželské lásky, živým svědectvím oboustranného úplného sebeodevzdání manželů“.⁶³ Také připomíná slova GS: „Správné pěstování manželské lásky a celý způsob rodinného života, který z něho vyplývá –

⁵⁸ *Život z víry. Překlad 2. dílu katol. katechismu pro dospělé.* 270.

⁵⁹ Tamtéž str. 270.

⁶⁰ Srov. FC, čl. 2.

⁶¹ Srov. FC, čl. 1.

⁶² Srov. FC, čl. 1.

⁶³ FC, čl. 28.

aniž se přitom opomíjí ostatní účely manželství – směřují k tomu, aby manželé byli pevně odhodláni spolupracovat s láskou Stvořitele a Spasitele, který skrze ně stále rozšiřuje a obohacuje svou rodinu“⁶⁴. Dále Jan Pavel II. připomíná, že plodnost manželské lásky se nemá omezovat jen na plození dětí, ale má se rozšiřovat a obohacovat plody mravního, duchovního a nadpřirozeného života. Tyto plody pak mají otec a matka předávat svým dětem a skrze děti církvi a následně pak světu⁶⁵.

Papež připomíná, že láska manželů je jedinečnou účastí na tajemství života a lásky samotného Boha. Zároveň také připomíná, že církev ví, že dostala zvláštní poslání střežit a chránit vysokou důstojnost manželství a závažnou odpovědnost, jakou je předávání lidského života. Proto také synodální otcové prohlásili: „Tato malá synoda, shromážděná v jednotě víry s Petrovým nástupcem, pevně trvá na tom, co předložil 2. vatikánský sněm a encyklika *Humanae vitae*, že totiž manželská láska má být plně lidská, výlučná a otevřená novému životu“⁶⁶.

Papež Jan Pavel II. se znovu přiklání ke stanovisku 2. vatikánského koncilu a připomíná, že „když... běží o to, jak uvést v soulad manželskou lásku s odpovědným sdělováním života, nezávisí mravní povaha jednání jen na upřímném úmyslu a zhodnocení pohnutek, ale musí se určovat objektivními měřítky, které uchovávají celý smysl vzájemného darování i lidského plození v ovzduší pravé lásky. To ovšem nelze uskutečnit, nepěstuje-li se poctivě ctnost manželské čistoty...“⁶⁷. Také připomíná slova Pavla VI., že podstatou učení církve je „Bohem stanovená neoddělitelnost dvojího významu manželského úkolu: láskyplného sjednocení a plození. Člověk nesmí tento dvojí význam odtrhnout“⁶⁸. Také Jan Pavel II. se staví za učení proti antikoncepci a dodává, že když manželé antikoncepcí odtrhnou od sebe tyto dva významy, které vepsal

⁶⁴ GS, čl. 50; srov. FC, čl. 28.

⁶⁵ Srov. FC, čl. 28.

⁶⁶ FC, čl. 29.

⁶⁷ GS, čl. 51; FC, čl. 32.

⁶⁸ HV, čl. 12; FC, čl. 32.

Stvořitel do podstaty muže a ženy a do dynamiky jejich pohlavního spojení, podrobují Boží plán své libovůli, čímž sexualitě odnímají charakter úplného sebedarování. Tak přistupuje k odmítnutí otevřenosti pro život a také zfalšování vnitřní pravdy manželské lásky, která je povolána k sebeodevzdání celé osoby⁶⁹. Zároveň také podporuje manžele, kteří se přizpůsobují obdobím neplodnosti, respektují spojitost mezi stykem a plozením, jež jsou v lidské sexualitě neoddělitelné, podrobují se Božímu plánu a využívají sexuality v její původní dynamice, jakou je úplné sebeodevzdání, bez manipulování a znetvoření⁷⁰.

Jan Pavel II. připomíná, že „rozhodnutí pro přirozený rytmus nese s sebou přijetí cyklu osoby, to jest ženy, a tím i přijetí dialogu, vzájemné úcty, společné odpovědnosti, sebeovládání. Přijmout cyklus a dialog znamená dále uznat současně duchovní i tělesný ráz manželského spojení a prožívat osobní lásku s věností, jakou vyžaduje. V této souvislosti získává manželská dvojice zkušenost, že manželské spojení je obohaceno o hodnoty něžnosti a citovosti, které oduševňují lidskou sexualitu i v její tělesné dimenzi. Tak je sexualita respektována a povznesena ve svém pravém a plně lidském rozměru. Není využívána jako předmět, což by porušovalo osobní jednotu duše a těla, a tím uráželo samotné Boží stvoření v jeho nejvnitřnější jednotě, v sepětí přirozenosti a osoby“⁷¹.

2.6. *Postoj k manželství a předávání života v protestantských církvích a ruské pravoslavné církvi*

Protestantské církve nepřikládají otázkám manželství a předávání života a metod specifických pro kontrolu porodnosti zásadní význam. Ponechávají vše na manželích, aby odpovědně vybrali metodu, která vyhovuje jejich situaci.

⁶⁹ Srov. FC, čl. 32.

⁷⁰ Srov. FC, čl. 32.

⁷¹ FC, čl. 32.

Postoj ruské pravoslavné církve se dá přirovnat k učení katolické církve. Ale přesto se najdou rozdíly. Prostředky, které působí potratově, nejsou dovoleny. Prostředky, které nejsou spojeny s umělým přerušением již započatého života, jsou povoleny. I tady mají manželé však pamatovat na to, že „pokračování lidského rodu je jedním ze základních cílů Bohem ustanoveného manželského svazku“⁷². Rozhodnutí v této oblasti musí přijímat oba manželé po vzájemném souhlasu a po poradě s duchovním. „Ten musí brát potaz na konkrétní životní podmínky manželů, jejich věk, zdraví, úroveň duchovní zralosti a mnohé další okolnosti, jež odlišují ty, kteří jsou schopni splnit vysoké nároky zdrženlivosti. Důležitým v této oblasti je především ochrana a upevnění rodiny.“⁷³

2.7. Shrnutí

- Pro Starozákonní pojetí manželství resp. rodičovství je rozhodující zpráva o stvoření. Manželství a rodina jsou Bohem dané a chtěné. Bůh jim žehná. Plodnost je neodmyslitelnou součástí manželství. Potomstvo je projev Boží přízně a požehnání. Mateřství je naplněním života ženy.
- V Novém zákoně je manželství životní alternativou, nikoliv povinností. Rozvíjí se zde teologie manželství. Manželský vztah mezi mužem a ženou je přirovnáván ke vztahu Krista a církve. Otázka předávání života se zde zásadně neřeší.
- V křesťanské tradici se manželství chápe jako hierarchické společenství manželských dober a cílů. Nejvyšším dobrem a cílem je plození a výchova potomstva. Manželství získává své opodstatnění v naplňování tohoto cíle. Zdůrazňuje se zde význam svátosti manželství a také odmítnutí umělé kontroly početí a potratů.
- II. vatikánský koncil formuluje nové učení o manželství. Prezentuje ho jako společenství lásky a života. Poprvé se zde objevuje pojem odpovědné

⁷² TÉRA, M. *Základy sociální koncepce ruské pravoslavné církve*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2009. 267 s. ISBN 978-80-86818-91-7. Str. 99.

⁷³ Tamtéž str. 100.

rodičovství. Rodičovství je dar i úkol zároveň. K odpovědnému rodičovství nepatří jen věrnost biologickým zákonitostem, nýbrž i zodpovědné rozhodování. Má jít o rozhodování ve svědomí v intencích Božího zákona.

- Encyklika *Humanae vitae* a další pokoncilní církevní dokumenty věnují se otázce manželství a rodičovství, potvrzují a rozpracovávají pozice koncilu. Nadto je zde zdůrazněno odmítnutí antikoncepce.

3. Mravnost v předávání života

V předchozí kapitole jsme poskytli stručný přehled pozic katolické církve v otázce manželství a předávání života. V této kapitole chceme na daná zjištění navázat. Prohlubujeme především otázky spojené s odpovědným rodičovstvím.

3.1. *Odpovědné rodičovství*

Jak již bylo řečeno v minulé kapitole, manželství je dnes z pozice katolické církve chápáno jako společenství lásky a života. Viditelné projevy lásky manželskou lásku obnovují a prohlubují. Nejhlouběji se tak děje v sexuální setkání. Sexuální setkání má být aktem lásky a otevřené pro nový život. Probíhá-li sexuální setkání bez lásky, nemůžeme mluvit o darování se, ale o vlastnictví. Postrádá-li láska věrnost a otevřenost pro život, stává se sexuální setkání nepravdivým. Nejedná se o opravdové a zodpovědné setkání dvou osob, které jsou disponované pro přijetí plodu své lásky, nového života.

Láska, „která se vyjadřuje v sexuální setkání, má být ve službách udržení a vytvoření nového života. Vrcholem manželství je zaměření na plození a výchovu potomků. To znamená, že děti by měly přicházet na svět jen v manželství. Nemají být výsledkem náhodného vzplanutí pohlavního pudu, nýbrž plodem manželské lásky a věrnosti. Jedině v manželství a za trvalé lásky a péče rodičů mají děti nalézat prostor, kde se jim dostane potřebného bezpečí, a kde mohou vyžít ve zralé lidi. Z toho důvodu je dítě zplozené před manželstvím nežádoucí. Pokud má člověk pohlavní styk mimo manželství, vylučuje vědomě jeden účel, který Bůh spojil s pohlavní silou, a tedy hřeší.“⁷⁴

⁷⁴ *Naše víra: sborník úvah o katolické víře*. 2. vyd. Praha: Zvon, 1991. 300 s. ISBN 80-7113-005-2. Str. 242.

V encyklice *Humanae vitae* žádá papež Pavel VI., aby si rodiče byli „vědomi svého poslání k odpovědnému rodičovství“⁷⁵. Připomíná, že se na odpovědné rodičovství klade právem důraz, a že je nutné také tomuto pojmu porozumět a správně ho chápat⁷⁶. „Z hlediska biologických pochodů odpovědné rodičovství znamená znát a respektovat jejich funkce. Také připomíná, že impulsy a hnutí duše mají být ovládnány rozumem a vůlí.“⁷⁷.

V manželství neexistuje ideální počet dětí. Každý manželský pár se může ocitnout v podmínkách, kdy musí narození dítěte odložit. Úsudek o tom, kolika dětem darují život, musí manželé s lidskou a křesťanskou odpovědností učinit sami. Přitom mají mít na paměti své vlastní dobro, ale také dobro svých dětí⁷⁸. Když snoubenci uzavírají manželství, vstupují do něj s určitými představami. Tyto představy se také týkají počtů dětí, které chtějí mít. V průběhu času jsou manželé konfrontováni s realitou života.⁷⁹ Je tedy dobré, aby si snoubenci již před vstupem do manželství vzájemně ujasnili, kolik dětí chtějí mít, a také si rozmysleli v jakém časovém horizontu za sebou.

Nemoc a věk rodičů, hospodářská situace, malý životní prostor a mnoho jiných okolností mohou nutit rodiče k tomu, aby omezili počet dětí. Jednání rodičů nesmí být určováno svévolí, egoismem a jinými obtížemi, které s sebou děti přinášejí. Není také snadné rozlišovat argumenty opravdové odpovědnosti, egoismu a pohodlnosti. „Úsudek musí být veden tím, co je pro matku, otce a děti únosné vzhledem k jejich životním, bytovým, pracovním a výchovným podmínkám a obhájit své rozhodnutí v rámci odpovědnosti za budoucí generace“⁸⁰. Je tedy důležité, aby se člověk snažil orientovat podle Boží vůle, a církev mu v tom má pomáhat.

⁷⁵ HV, čl. 10.

⁷⁶ Srov. HV, čl. 10.

⁷⁷ HV, čl. 10.

⁷⁸ Srov. GS, čl. 50.

⁷⁹ Srov. DOLLIÉ, H. *Ženy, milujte své muže!*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. 96 s. ISBN 978-807195-283-1. Str. 33 – 34.

⁸⁰ *Život z víry. Překlad 2. dílu katol. katechismu pro dospělé*. Str. 265.

3.2. Možnosti, které mají manželé ve vztahu k odpovědnému rodičovství

Manželé tedy nemají mít tolik dětí, kolik je možné, ale kolik je odpovědné. Jak jsme již výše uvedli, manželství není ustanoveno jenom kvůli plození dětí, ale osobní společenství vyžaduje, aby si manželé neustále prokazovali vzájemnou lásku. Kde je důvěrný manželský život přerušen, tam může být ohrožena věrnost a poškozeno dobro dětí. Proto jednotlivý pohlavní akt v prostoru manželství má smysl i tehdy, když nepůsobí nebo nezamýšlí zplození dítěte.⁸¹

Možnosti, které manželé ve vztahu mají, můžeme shrnout do tří bodů:

- 1) Pohlavní zdrženlivost
- 2) Metoda přirozeného plánování rodičovství
- 3) Antikoncepce

3.2.1. Pohlavní zdrženlivost

Pohlavní zdrženlivost je jedna z možností, jak zabránit početí dítěte. Vyžaduje ovšem od manželů trvalé zřeknutí se pohlavního aktu. Tento způsob je velice neobvyklý a pár, který se pro něj rozhodne, je obvykle veden ještě nějakým dalším podstatným motivem. Jsou v něm ale skryta určitá pozitiva. Jedním z nich je fakt, že pokud člověk není aktivní sexuálně, může svou energii využívat jinak, a umí-li to, rozvíjí svou kreativitu. Další výhodou je to, že se člověk učí umění sebeovládání. Když se totiž člověk naučí vládnout svému tělu, není už tak lehce manipulovatelný.⁸²

⁸¹ Srov. *Naše víra: sborník úvah o katolické víře*. Str. 243.

⁸² Srov. UCHÁČ, R. *Milujte se*. 12. vydání. Vranov nad Dyjí: Res Claritatis, 2009. Jsou lidé schopni se ovládat? 62 s. ISBN 1802-4327. Str. 46.

Jsou zde na druhou stranu i jistá rizika. Rozhodnutí pro pohlavní zdrženlivost může narušit vzájemné obdarovávání mezi mužem a ženou, a tím i celý vztah. Dalším důležitým faktorem je, že by mohlo být příčinou pohlavního aktu mimo manželství. I apoštol Pavel tuto volbu trvalého zřeknutí se pohlavního spojení nedoporučuje: „Neodpírejte se jeden druhému, leda se vzájemným souhlasem a jen na čas, abyste byli volni pro modlitbu“⁸³. Je tedy otázkou každého páru, zda zvolit trvalou či spíše dočasnou zdrženlivost.

3.2.2. Metoda přirozeného plánování rodičovství (PPR)

„Pojem přirozené plánování rodičovství je definován Světovou zdravotnickou organizací, jako pojem, který se používá k označení takových metod plánování a předcházení těhotenství, které se opírají o pozorování přirozeně se vyskytujících známek plodných a neplodných období v průběhu menstruačního cyklu ženy“.⁸⁴ Nejedná se o antikoncepční metodu, ale o způsob určování plodných období. Zábrany početí se dosáhne pohlavní zdrženlivostí v plodném období.

„Podle deklarace Mezinárodní federace na podporu rodinného života zahrnuje termín PPR tři složky:

- a) Regulaci početí, která se opírá o sledování známek plodných a neplodných období v průběhu menstruačního cyklu.
- b) Způsob života, který počítá s občasnou pohlavní zdrženlivostí nejen k plánování a předcházení početí, ale také k obohacení sexuality obou partnerů.
- c) Výchovný proces, který vede manžely k vědomí odpovědnosti, k prohlubování vzájemných vztahů a k samostatnosti.“⁸⁵

⁸³ 1Kor 7,5.

⁸⁴ ŠIPR, K., ŠIPROVÁ, H. *Přirozené plánování rodičovství*. Rosice: Gloria, 1995. 118 s. ISBN 80-901834-0-9. Str. 9.

⁸⁵ Tamtéž str. 10.

Šipr k tomuto tématu poukazuje, že „v poslední době se pro označení PPR používá termín vědomí plodnosti. Toto pojmenování má podle něj naznačit, že manželé, kteří se řídí některou metodou z přirozených metod plánování rodičovství, vždy vědí, které období reprodukčního cyklu právě probíhá. Vědomí plodnosti někdy významně posiluje sebevědomí ženy. Při používání přirozených způsobů regulace početí pozoruje žena změny, ke kterým během cyklu u ní dochází. Podle změn určuje plodná a neplodná období“⁸⁶.

Šipr je také toho názoru, že společnost je plná předsudků, co se týče přirozených metod a považují je za nespolehlivé. Šipr považuje za důležité se zabývat metodami a technikami PPR minimálně půl roku před vstupem do manželství.⁸⁷ Snoubenci tak mají možnost „si osvojit nezbytné osobní zkušenosti, ale také nezbytnou důvěru k vybrané metodě. Důležité také je, aby se na pozorování a zapisování záznamů o pozorování známek plodnosti a na hodnocení zjištěných příznaků podíleli společně oba manželé. Žena pak ví, že odpovědnost nespočívá pouze na ní, a manžel je zároveň trvale informován o průběhu cyklu“⁸⁸.

V metodě přirozeného plánování rodičovství existují tři základní typy a to:

- 1) Metody založené na délce předchozích cyklů
- 2) Metody založené na sledování plodnosti
- 3) Metoda laktační amenorey (kojení)

3.2.2.1. Metoda založená na délce předchozích cyklů

Jedná se o metodu, která je použitelná u žen, které mají pravidelný menstruační cyklus. Řadí se sem kalendářní metoda.

⁸⁶ Tamtéž str. 10.

⁸⁷ Srov. VAŇKOVÁ, P. *Milujte se*. 10. vydání. Vranov nad Dyjí: Res Claritatis, 2009. Spolehlivost a použitelnost PPR ... z pohledu vědce. 62 s. ISBN 1802-4327. Str. 54.

⁸⁸ ŠIPR, K., ŠIPROVÁ, H. *Přirozené plánování rodičovství*. Str. 10 n.

Metoda je založena na odhadování doby ovulace podle délky menstruačních cyklů za období nejméně jednoho roku. Začátek plodného období se podle této metody určuje odečtením čísla 18 od počtu dnů nejkratšího menstruačního cyklu. Poslední den menstruačního cyklu se stanoví odečtením čísla 11 od počtu dnů nejdelšího menstruačního cyklu. Délka menstruačních cyklů bývá ovlivněna příliš mnoha okolnostmi. Při používání kalendářní metody docházelo k příliš častým selháním. Z tohoto důvodu kalendářní metoda dnes není považována za odpovědnou.⁸⁹

3.2.2.2. Metody založené na sledování plodnosti

Metody vycházejí z pozorování biologického cyklu ženy a lze ji tedy použít i při nepravidelných cyklech, protože sledují plodnost v právě probíhajícím cyklu. Řadí se sem teplotní metoda, hlenová metoda, sebevyšetřování čípku a symptotermální metoda.

Teplotní metoda

Jedná se o metodu, kdy vlivem progesteronu vyplavovaného ze žlutého tělíska dochází po ovulaci k vzestupu bazální tělesné teploty. Z toho důvodu má křivka bazální tělesné teploty dvoufázový průběh. „V poovulačním období je teplota o několik málo desetin stupňů Celsia vyšší než v období předovulačním. Pro určování plodných a neplodných období se tělesná teplota měří v tělní dutině (v konečniku, v pochvě nebo v ústech) a to za klidových podmínek. Měření bazálních teplot často umožňuje stanovit jen poměrně krátká neplodná období. Z toho důvodu se teplotní metoda kombinuje se sledováním dalších známek ovulace.“⁹⁰

⁸⁹ Srov. tamtéž str. 96.

⁹⁰ ŠIPR, K., ŠIPROVÁ, H. *Přirozené plánování rodičovství*. Str. 96 – 97.

Hlenová metoda

Metoda „se opírá o sledování změn hlenu produkovaného žlázkami děložního krčku v předovulačním období. Před ovulací se hlen děložního hrdla stává tažným, řídkým až vodnatým, průhledným, často má vzhled vaječného bílku. Stéká pochvou až ke stydké štěrbině a v těchto místech mívá žena pocit vlhkosti. V období mimo ovulaci je hlen hustý, bělavý až nažloutlý a žena má v oblasti zevních rodidel pocit sucha. Důležitým kritériem je sledovat jak pocit vlhkosti, tak i hodnotit kvalitu hlenu získaného dotekem stydké štěrbiny“⁹¹.

Sebevyšetřování čípku

„V období kolem ovulace dochází k charakteristickým změnám čípku děložního hrdla, které může žena sama rozpoznat. Před ovulací se děložní hrdlo rozšiřuje, čípek měkne a posunuje se výše. Po ovulaci se děložní hrdlo zužuje, čípek se stává tuhým a sestupuje níž. Sebevyšetřování čípku se používá k regulaci početí v kombinaci s měřením bazální teploty, nebo s hlenovou metodou.“⁹²

Symptotermální metoda

Symptotermální metoda je metodou, „která je založena na principu dvojí kontroly – ke stanovení plodného a neplodného období využíváme sledování a zhodnocení nejméně 2 ukazatelů. Prvním ukazatelem je sledování některého z příznaků, symptomů. Jedná se buď o sledování změn hlenu děložního čípku, nebo sledování změn na samotném děložním čípku. Druhým ukazatelem je teplotní příznak. Díky tomu je možné spolehlivě vymezit plodné a neplodné dny“⁹³.

⁹¹ ŠIPR, K., ŠIPROVÁ, H. *Přirozené plánování rodičovství*. Str. 97.

⁹² Tamtéž str. 98.

⁹³ *Symptotermální metoda přirozeného plánování rodičovství*. [online]. [cit. 2010-03-12]. Dostupné na WWW: <http://www.cenap.cz/ppr-sympto.php>.

3.2.2.3. Metoda laktační amernohey (kojení)

„Využívání poporodní fyziologické neplodnosti patří mezi nejstarší a nejpřirozenější způsoby řízení početí. Po porodu nastává v organismu ženy klidové období přirozené neplodnosti. Obnovení plodnosti závisí na mnoha okolnostech. Platí, že čím déle je od porodu, tím je návrat plodnosti pravděpodobnější.“⁹⁴

Rozhodující význam pro neplodnost má kojení. „Koncem těhotenství vytváří hypofýza hormon prolaktin, který v poporodním období podporuje tvorbu mléka. Prolaktin má tlumivý vliv na vaječníky. Při vysoké hladině prolaktinu nedochází ke zrání vajíček ani k ovulaci. Pokud matka nekojí, hladina prolaktinu po porodu rychle klesá. Sání dítěte při kojení je nejsilnějším podmětem pro tvorbu prolaktinu. Podráždění prsní bradavky, které je vyvoláno sáním kojence, se nervovými drahami přenáší do mezimozku a odtud je vydáván povel k rychlé, avšak vždy jen krátkodobé tvorbě prolaktinu. Je zřejmé, že čím častěji dítě saje, tím déle a spolehlivěji trvá neplodnost.“⁹⁵

Tab. č. 1 Možný návrat plodnosti v poporodním období

Při plném kojení	za 10 týdnů
Při částečném kojení	za 6 týdnů
Jestliže žena nekojí	za 4 týdny

(Zdroj: ŠIPR, K., ŠIPROVÁ, H. *Přirozené plánování rodičovství*. 1995. Str. 68.)

⁹⁴ ŠIPR, K., ŠIPROVÁ, H. *Přirozené plánování rodičovství*. Str. 67.

⁹⁵ ŠIPR, K., ŠIPROVÁ, H. *Přirozené plánování rodičovství*. Str. 67.

3.2.3. Antikoncepce

Jedná se o prostředky, jejichž cílem je oddělit pohlavní život od plození dětí. Důsledkem pak je, že člověk si může užívat příjemných stránek sexu, aniž by si dělal starosti s oplozením. V současné době je antikoncepce ve společnosti chápána jako věc příjemná a také obohacující život.⁹⁶ V jednotlivých bodech představují jednotlivé metody, které se sem řadí.

1) Bariérové metody

Historie této metody je velmi dlouhá. Již ve starém Egyptě byly užívány vaginální tampony. Jednalo se o tampony z listů různých rostlin napuštěných medem, nebo i hmot jako krokodýlí trus jako součást speciálně připravené pasty, která se zaváděla do pochvy. V 16. století dochází k rozvoji kondomu zhotoveného ze střívek nebo rybího měchýře. 19. století představuje výraznou změnu v technologii zpracování pryže. V minulosti byl kondom používán spíše jako ochrana před pohlavními nemocemi. V současnosti je hlavním účinkem bariérové antikoncepce vytvoření mechanické překážky spermiím.⁹⁷

Tato forma předcházení početí nemá ve svém mechanismu účinky abortivního charakteru, avšak stala se nástrojem pro umožnění náhodných nezávazných sexuálních vztahů. Studie o rizikovém chování dospívajících uvádějí kondom jako prostředek, který patří ke schůzkám mladých lidí, kteří se spolu zpravidla znají velmi málo a krátce a počítají s možností uskutečnění jednorázového pohlavního styku s osobou, s níž později vážný vztah primárně neplánují.⁹⁸

⁹⁶ Srov. BARTÁK, A. *Anti-koncepce*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2006. 130 s. ISBN 80-247-1351-9. Str. 10.

⁹⁷ Srov. UCHÁČ, R. *Antikoncepce: Co potřebujete vědět... ale nikdo o tom nemluví*. Hnutí pro život. Bariérová antikoncepce. 32. s. Str. 13.

⁹⁸ Srov. tamtéž str. 13.

„Mezi metody způsobující překážky průniku spermií můžeme zařadit také spermicidní formy antikoncepce – v ČR je registrován např. Pharmatex nebo Patentex Oval – vaginální globule či krémy, které svým účinkem hubí spermie.“⁹⁹

2) Chirurgické metody

Jedná se o metodu, která je použitelná u mužů, i u žen. U mužů dochází k přerušení chámovodů, u žen k přerušení vejcovodů. Tímto zákrokem se znemožní pohlavním buňkám doputovat na místo fertilizace¹⁰⁰.

3) Chemické metody

Do této metody se řadí nitroděložní tělísko, pěny, želé, krémy, globule a hubky ničící spermie.

„Nitroděložní tělísko, známé u nás pod názvem DANA, je různě tvarovaný kus nereaktivní umělé hmoty, který zavede lékař do dělohy ženy za účelem zabránění otěhotnění. Některá tělíška obsahují aktivní chemické látky jako progesteron nebo měď, které se pomalu rozpouštějí a lokálně zvyšují jejich účinek. Nitroděložní tělísko bez hormonální složky prakticky neovlivňuje ovulaci nebo oplodnění (početí). Svého účinku dosahuje v první řadě tím, že zabraňuje nidaci, tj. uhnízdění nově počatého dítěte v děložní sliznici. Jak píše MUDr. Radim Uzel: „Globálně můžeme říci, že v důsledku zavedení IUD (Intra Uterine Device) [nitroděložního tělíška] se v dutině děložní vyvolá obranná reakce na cizí těleso. Uvedou se do zvýšené pohotovosti imunitní mechanismy, a tím se vytvoří nepříznivé prostředí pro uhnízdění vajíčka, také však přímo nepřátelské prostředí

⁹⁹ UCHÁČ, R. *Antikoncepce: Co potřebujete vědět... ale nikdo o tom nemluví*. Str. 13.

¹⁰⁰ „Jde o oplození, spojení spermie s vajíčkem. Jde o složitý proces, při němž se uplatňují různé biochemické i imunologické procesy, při nichž spermie, která v průběhu průchodu dělohou a vejcovodem prodělala proces dozrávání, proniká obaly vajíčka, její povrchová membrána splývá s povrchovou membránou vajíčka, haploidní jádra obou gamet splynou, vytvoří nové diploidní jádro s kombinací otcovských a mateřských genů v chromozomech.“

VOKURKA, M. HUGO, J. a kol. *Velký lékařský slovník*. 5. vyd. Praha: Maxdorf, 2005. 1001 s. ISBN 80-7345-058-5. Str. 272.

pro mužské spermie...“ Vzhledem k prvnímu z těchto dvou účinků je tedy tělísko významně potenciálně abortivním prostředkem.“¹⁰¹

4) Hormonální antikoncepce

„je jakákoliv aplikace sexuálních steroidů za účelem snížení pravděpodobnosti otěhotnění. Mechanismem účinku je potlačení ovulace, zahuštění cervikálního hlenu, změny pohyblivosti vejcovodů a také změny na děložní sliznici. Cílem je potenciální časné potratový účinek“¹⁰². Mezi současné lékové formy patří perorální pilulky, injekce, implantáty, náplasti, nitroděložní tělíska uvolňující gestagen¹⁰³ a vaginální kroužky.

5) Postkoitální antikoncepce

Veškeré dosud popsané metody antikoncepce jsou metodami preventivními. Tyto metody vyžadují, aby lidé mysleli dopředu. Po postkoitální antikoncepci se sahá podle latinského překladu po souloží. Jde vždy o to, že některá z předešlých metod selže např. praskne preservativ a nebo došlo k nechráněnému pohlavnímu styku, a je potřeba se pojistit proti otěhotnění.¹⁰⁴

Zabránit otěhotnění po proběhlém nechráněném pohlavním styku se dá 2 způsoby:

- Podáním vyšší hormonální dávky
- Zavedením nitroděložního tělíska

¹⁰¹ UCHÁČ, R. *Antikoncepce: Co potřebujete vědět... ale nikdo o tom nemluví*. Str. 11.

¹⁰² *Hormonální antikoncepční metoda*. [online]. [cit. 2010-03-13]. Dostupné na WWW: <http://www.cenap.cz/a-m-hormon.php>.

¹⁰³ „Skupina ženských pohlavních hormonů k nimž patří progesteron. Vznikají ve větším množství ve vaječnicích ve žlutém tělísku ve druhé polovině menstruačního cyklu a po oplození také v placentě. Patří ke skupině steroidních hormonů. Jejich funkcí je např. příprava pohlavních orgánů k těhotenství.“ VOKURKA, M. HUGO, J. a kol. *Velký lékařský slovník*. Str. 308

¹⁰⁴ Srov. BARTÁK, A. *Anti-koncepce*. Str. 118.

První způsob, podání vyšší hormonální dávky, má také dvě modifikace:

- 1) „Současné podání estrogeneru a progestinu ve vyšší dávce, tzv. Yuzpeho metoda. Provádí se tak, že se naráz podají 4 tablety běžné kombinované antikoncepce. Za 12 hodin se podávají další 4 tablety. První dávka by měla být podána nejpozději do 12 hodin po styku. Yuzpeho metoda podle Bartáka má tu výhodu, že nevyžaduje speciální preparát, který nemusí být právě v lékárně k dispozici. Upozorňuje také na to, že po takto zvýšené dávce estrogeneru může být uživatelce špatně od žaludku a proto se má dávka rozdělit po zmíněných 12ti hodinách.“¹⁰⁵
- 2) „Podání vyšší dávky progestinu, ke kterému existuje na našem trhu preparát např. Postinor. V návodu se píše, že pokud je užit do 1 hodiny po styku, stačí 1 tableta. Pokud je užita později, musí se za 12 hodin spolknout další. V takovém případě však lhůta na podání první dávky je, stejně jako u Yuzpeho metody, 72 hodin od pohlavního styku.“¹⁰⁶

Druhou možností, jak zabránit otěhotnění po již proběhlém nechráněném styku, je zavedení nitroděložního tělíska. Tělísko musí být zavedeno do dělohy nejpozději 5 dní po styku. Tato možnost se nedoporučuje u děvčat, která ještě nerodila.¹⁰⁷

3.3. Přirozené plánování rodičovství a antikoncepce

Papež Jan Pavel II., stejně jako jeho předchůdci, zdůrazňuje, že mezi antikoncepcí a přirozeným plánováním rodičovství je podstatný morální rozdíl. PPR přijímá plodnost jako dobro a jako něco, co je neoddelitelnou součástí osoby. Není to nemoc, kterou je potřeba za každých okolností potlačit. Papež zdůrazňuje,

¹⁰⁵ BARTÁK, A. *Anti-koncepce*. Str. 118n.

¹⁰⁶ Tamtéž str. 119.

¹⁰⁷ Tamtéž str. 120.

že když se manželé z dobrých důvodů zdržují pohlavního styku v manželčině plodném období, nepřekrucují řeč těla tím, že by záměrně odmítli svoji schopnost stát se otcem nebo matkou. Buď touto řečí při pohlavním styku hovoří pravdivě, nebo si svoji lásku vyjadřují nesexuálními způsoby.¹⁰⁸

Páry, tím, že používají antikoncepci, narušují ono vnitřní spojení mezi láskou a životem, které Bůh vepsal do jejich těla. Podrobují Boží plán své libovůli. Manipulují s lidskou sexualitou a snižují ji, protože odnímají sexualitě charakter úplného sebeodevzdání.¹⁰⁹

Helayová poukazuje na to, že „praxe periodické zdrženlivosti formuje charakter manželů, prohlubuje úctu jednoho k druhému jako k osobě. Zdrženlivost posiluje také jejich vzájemnou lásku. Podporuje komunikaci a negenitální projevy intimity, a tím jim také pomáhá růst v čistotě“¹¹⁰.

Když se PPR chápe a používá správným způsobem, není to jen jedna z metod kontroly porodnosti. Je to jednání, které buduje ctnosti a otvírá cestu hlubší a opravdovější lásce. Metoda vyžaduje sebeovládání a zároveň vybízí a povzbuzuje manžele k tomu, aby se manželé spoléhali na Boží milost a tak plněji žili podle Ducha.¹¹¹

Církev se nesnaží tím, že odsuzuje antikoncepci, dosáhnout toho, aby rodiny měly mnoho dětí. Jan Pavel II. od manželů, s odvoláním na II. vatikánský koncil, žádá, aby uskutečňovali odpovědné rodičovství tím, že společně budou důkladně rozlišovat, kolik mají mít dětí a s jakým odstupem. Při tomto rozlišování mají také přihlížet jak k vlastnímu dobru, tak dobru svých dětí ať již narozených

¹⁰⁸ Srov. HEALYOVÁ, M. *Muži a ženy jsou z ráje: Průvodce Teologií těla Jana Pavla II.* Praha: Paulínky, 2009. 115 s. ISBN 978-80-86949-70-3. Str. 99.

¹⁰⁹ Srov. tamtéž str. 99.

¹¹⁰ Tamtéž str. 100.

¹¹¹ Srov. tamtéž str. 100.

nebo v budoucnu předvídaných. Manželé mají také zvážit své hmotné a duchovní podmínky doby, ve které žijí.¹¹²

3.4. Spolehlivost PPR a antikoncepce

Obecně můžeme říci, že neexistuje žádná metoda, která by zaručovala 100% jistotu, že nedojde k nechtěnému početí dítěte. „Spolehlivost jednotlivých metod regulace porodnosti se porovnává pomocí těhotenského indexu, který nese název Pearlův index. Tento index udává, u kolika žen dojde k nezamýšlenému početí, jestliže určitou metodu praktikuje 100 žen po dobu jednoho roku.“¹¹³

Důležitým faktorem je uvědomění si, že se nesmíme spoléhat na metody samotné, ale hlavně sami na sebe. Rozlišuje se tedy spolehlivost metody a spolehlivost užívání. Z toho vyplývá, že je jen na nás, jestli námi vybraná metoda bude plnit svůj účinek či nikoliv.

Spolehlivost PPR a antikoncepce vyjadřují následující data, která jsem záměrně čerpal z více míst.

¹¹² Srov. tamtéž str. 100.

¹¹³ ŠIPR, K., ŠIPROVÁ, H. *Přirozené plánování rodičovství*. Str. 82.

Tab. č. 2 Spolehlivost základních metod PPR podle spolehlivosti metody

Metody PPR	Zdroj 1	Zdroj 2	Zdroj 3
Teplotní metoda	1 - 3	0,93	-
Hlenová metoda	0,14 – 3,1	5,67	0,0 – 12,1
Symptotermální metoda	0,50 – 0,63	0,2	0 - 1

(Zdroj 1: SKOČOVSKÝ, K. D. *Sexualita a manželská spokojenost při používání symptotermální metody přirozeného plánování rodičovství u religiózní populace*. Brno, 2004. 99 s. Diplomová práce na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně na Psychologickém ústavu. Vedoucí diplomové práce Doc. Mojmír Tyrlík. Str. 25 – 26.

Zdroj 2: *Spolehlivost jednotlivých metod plánování rodičovství*. [online]. [cit. 2010-03-14].

Dostupné na WWW: <http://www.lpp.cz/?a=20&id=2>.

Zdroj 3: ŠIPR, K., ŠIPROVÁ, H. *Přirozené plánování rodičovství*. Rosice: Gloria, 1995. 118 s. ISBN 80-901834-0-9. Str. 97 a 83.)

Tab. č. 3 Spolehlivost jednotlivých antikoncepčních metod

Metody antikoncepce	Zdroj 1	Zdroj 2	Zdroj 3
Nechráněný pohlavní styk	-	85	-
Pesar a spermicidy	3	3 – 21	5
Přerušovaná soulož	9	4 – 18	20
Kondom	3	2 – 12	5
Nitroděložní tělísko	1	0,8 – 3	4
Kombinovaná hormonální antikoncepce	0,2	0,1 – 3	0,5 – 1
Antikoncepční pěny, želé, náplasti	3	-	0,5

(Zdroj 1: *Spolehlivost jednotlivých metod plánování rodičovství*. [online]. [cit. 2010-03-14].

Dostupné na WWW: <http://www.lpp.cz/?a=20&id=2>.

Zdroj 2: *Antikoncepce*. [online]. [cit. 2010-03-14]. Dostupné na WWW:

<http://www.gyn.cz/tree.php?up=5>.

Zdroj 3: BARTÁK, A. *Anti-koncepce*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2006. 130 s. ISBN 80-247-1351-9. Str. 31.)

Jak vidíme z dostupných dat, můžeme za nejspolehlivější způsob PPR považovat symptotermální metodu a z antikoncepčních metod kombinovanou hormonální antikoncepci. Na toto zjištění poukazuje také Šipr. K PPR však dodává, že „způsob řízení počtů metodou PPR není zatížen nežádoucími zdravotními důsledky a je bezproblémový i z etického hlediska. Při hledání jednotlivých způsobů je potřeba brát v úvahu nejen spolehlivost, ale také přijatelnost samotné metody“¹¹⁴.

3.5. Shrnutí

- Odpovědné rodičovství, ke kterému vybízí církve, znamená znát a respektovat biologické funkce ve vztahu k novému životu a zodpovědně se rozhodovat. Církve nepoukazuje na ideální počet dětí. Manželé si mají lásku v oblasti sexuality projevovat i v obdobích, kdy nemohou být z osobních důvodů otevření novému životu. V otázce regulace porodnosti se manželům nabízejí tři možnosti: pohlavní zdrženlivost, metoda přirozeného plánování rodičovství a antikoncepce.
- Pohlavní zdrženlivost je způsob neobvyklý. Skrývá v sobě pozitiva i negativa. Mezi pozitiva patří schopnost sebeovládání se, což posiluje mravní integritu a může posilovat láskyplný vztah. Mezi rizika řadíme narušení vzájemného obdarování mezi mužem a ženou. Toto narušení může být příčinou pohlavního aktu mimo manželství.
- Metoda přirozeného plánování rodičovství je založena na pohlavní zdrženlivosti v plodném období.
- Metoda použití antikoncepce používá prostředky, jejichž cílem je oddělit pohlavní život od plození dětí. Současná společnost se dívá na antikoncepci jako na věc příjemnou a obohacující život.

¹¹⁴ ŠIPR, K. ŠIPROVÁ, H. *Cesty přirozeného plánování rodičovství k vědeckému uznání*. [online]. [cit. 2010-03-14]. Dostupné na WWW: <http://bioetika.cz/clanky/2002-1-prace.pdf>.

- Rozdíl mezi použitím PPR a antikoncepčních metod je podstatný. PPR přijímá plodnost jako dobro a jako něco co je neoddělitelnou součástí osoby. Páry, které používají antikoncepci, narušují podle stanoviska katolické církve vnitřní spojení mezi láskou a životem, který Bůh vepsal do jejich těla. Dalším důležitým faktem je, že manipulují s lidskou sexualitou a snižují ji, protože odnímají sexualitě charakter úplného sebeodevzdání.
- Spolehlivost jednotlivých antikoncepčních metod a PPR je rozdílná. Obecně můžeme říct, že žádná metoda není spolehlivá na 100%. Podle studií mezi nejspolehlivější metody patří symptotermální metoda a kombinovaná hormonální antikoncepce.

4. Cesty k zodpovědnému předávání života

V předchozích kapitolách jsme stručně představili proměny v postojích české společnosti v posledních dvaceti letech k manželství, rodině, resp. rodičovství. Seznámili jsme se také s pozicemi magisteria v těchto otázkách, zvláště jsme reflektovali otázku odpovědného rodičovství a možnosti regulace porodnosti. Shromážděné poznatky vytváří předpoklad pro závěrečnou reflexi s ohledem na zaměření této práce. Jde při ní o odpověď na otázku, zda je možné skloubit církví prezentovaný ideál v otázkách manželství a rodičovství se současnou českou realitou, kde převládá z etického hlediska řada negativních jevů. Předpokladem takovéto reflexe je stanovení základních témat, kterým je třeba se věnovat. Za prvé je možné se zamýšlet nad možnostmi, zda lze vůbec skloubit na první pohled dva nesourodé myšlenkové světy – postoje církve a většinové společnosti. Můžeme se také ptát, jaké jsou možnosti církve a společnosti vzhledem k výchově k zodpovědnému rodičovství. Zda se nemohou v lecčems inspirovat, např. v církvi realizovanou předmanželskou přípravou. Můžeme přemýšlet o významu mravní integrity jedince vzhledem k realizaci odpovědného rodičovství a v tomto kontextu o významu výchovných institucí jakými jsou rodina, škola nebo instituce volnočasových aktivit. Na závěr kapitoly se podíváme také na význam manželských a rodinných poraden při vstupu do manželství nebo následné pomoci řešení manželských krizí.

4.1. *Hledání dialogu církve a většinové společnosti ve vztahu k zodpovědnému rodičovství*

Předpokladem dialogu mezi církví a většinovou společností se zdá být oboustranná otevřenost pro zodpovědné zkoumání znamení doby. V současnosti lidstvo prochází rychlými a hlubokými proměnami. Tyto změny jsou vyvolány lidskou vynalézavostí a tvůrčím úsilím. Změny zpětně působí na člověka

a ovlivňují jeho způsob myšlení i jednání. Tato zřejmá společenská a kulturní přeměna má vliv také na manželství, resp. rodičovství¹¹⁵.

Právě tyto změny manželství s sebou nesou nesnáze, které jsou popsány v první kapitole. Tyto nesnáze mají být pro společnost i církev výzvou k obnově a rozvoji manželství jako společenství lásky a prožívání vztahů na všech úrovních rodiny.

Aby mohlo dojít k obnově a rozvoji rodiny, je potřeba, aby společnost a církev vedly dialog, který by přinesl odstranění vzájemných rozporů v přístupu a chápání manželství.

Zřejmé také je, že „v rodině vznikají rozpory pramenící z tísnivé demografické, hospodářské a sociální situace, z potíží, které s sebou nese střídání generací a z nových sociálních vztahů mezi mužem a ženou“¹¹⁶.

Dialog o rodině nemá jen rovinu ekonomickou, např. jak zvýšit finanční příspěvky rodinám, s ohledem na zlepšení demografického vývoje. V první řadě by se měl dialog zabývat rodinou jako takovou, jejím vznikem a podmínkami fungování. Rodinou jako uskutečněním a naplněním několika hlubokých psychologických potřeb jedince, i rodinou jako místem vzniku a kultivace lidského kapitálu, který je rozhodující pro prosperitu společnosti. Podle Zemana nejde o to, co rodinám dát a co od nich chtít, jde o to, jak rodiny umožnit. Jak umožnit za současných komplikovaných podmínek naplnění těch přání, která sociologické výzkumy shodně nacházejí u naprosté většiny mladých lidí a která jsou mimo rodinu uskutečnitelná jen částečně nebo vůbec. Jak umožnit realizaci těch přání, která vedou ke kultivaci osobnosti i vztahů, a to i prostřednictvím naplnění vlastních rodičovských plánů.¹¹⁷

¹¹⁵Srov. GS, čl. 4.

¹¹⁶GS, čl. 8.

¹¹⁷Srov. ZEMAN, J. *Manželství-rodina-děti, hodnoty přání a realita*. online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW: www.rodiny.cz/ncpr/rod_cirk/kccr/manzelstvi/.../zeman.doc.

Dialog mezi církví a společností by se měl vést o významu rodiny. Zeman poukazuje na to, že diskuze o rodině působí dojmem, „jakoby počet narozených dětí bylo to jediné, co politiky uvažující o formách podpory rodin zajímá. Přitom právě fundovaná diskuse o významu rodiny by měla být tím, co poskytuje důležité informace pro rozhodování mladých lidí. Západoevropská rodina, ke které rodiny v Českých zemích historicky patří, se samozřejmě mění. Zvětšila se nezávislost nukleární rodiny na rodině původu, změnily se vztahy uvnitř rodiny, objevily se formy soužití, které uskutečňují jen část rodinných funkcí. Co se však jednoznačně nezměnilo, je právě význam rodiny“¹¹⁸.

Podle Zemana „rodina zůstává prostředím, kde se nejsnáze a nejspolehlivěji stává z dítěte společenský a tvořivý člověk a kde se dospělý má příležitost permanentně zdokonalovat v nesobecké lásce a v nezištné spolupráci. Rodina zůstává prostředím, kde vznikají nezbytné předpoklady pro vzrůst lidského kapitálu, kde se tvoří bohatství společnosti. Hlubší zkoumání rodiny přináší nezpochybnitelné důkazy o její nenahraditelnosti a hlasatelům odlišných forem partnerského soužití, především soužití nestabilního, nezbyvá, než poznatky o významu rodiny zamlčovat nebo ignorovat“¹¹⁹.

Současná rodina se také nepochybně mění v tom smyslu, že oba rodiče se stále vyrovnaněji podílí na výchově dětí a také na ekonomickém zabezpečení rodiny. Oba rodiče se také celoživotně společensky a profesně rozvíjí. Mateřství není více než otcovství a zároveň profese nebo angažovanost muže není z žádného důvodu cennější, než profese nebo angažovanost ženy. Tento trend neznamená více pracovat mimo rodinu, ale více se o všechny povinnosti dělit, a to v takovém poměru, který danému páru vyhovuje. Podle Zemana je pravděpodobné, že v budoucnu bude mnoho rodičovských párů, kdy například oba na poloviční úvazek výdělečně pracují a zbývající čas věnují společně dětem až do jejich školního věku a svému osobnímu rozvoji včetně profesního. Vedle nich budou

¹¹⁸Srov. ZEMAN, J. *Manželství-rodina-děti, hodnoty přání a realita*. online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW: www.rodiny.cz/ncpr/rod_cirk/kccr/manzelstvi/.../zeman.doc.

¹¹⁹Tamtéž.

takoví, kteří se budou dělit o rodičovské, společenské a pracovní povinnosti v jiném poměru.¹²⁰

Je zřejmé, že se musí vést diskuze o tom, co je pro společnost rozhodující, a jak vytvořit podmínky, aby mohla rodina dobře fungovat i v rovině předávání života, aby neklesala zaměstnanost lidí v produktivním věku, aby se nezhroutil ochranný sociální systém a aby nebyl ohrožen celý systém veřejných financí.¹²¹

Stát a církve, každý ve své oblasti jsou jeden na druhém zcela nezávislí a autonomní. Obě společenství však slouží, i když z různého titulu, osobnímu i společenskému povolání člověka. Tuto službu pro dobro všech mohou vykonávat pouze tehdy, když mezi sebou pěstují zralou spolupráci¹²².

4.2. Možnosti církve k výchově k zodpovědnému rodičovství

II. vatikánský koncil zdůrazňuje, že tím, že je církev přítomna zde na zemi a je složená z lidí, kteří jsou součástí společnosti, sdílí se společenstvím tentýž osud a má být kvasem a duší lidské společnosti. Smyslem církve je ozdravovat a povyšovat důstojnost lidské osoby a upevňovat soudržnost lidské společnosti a tím dodávat každodennímu lidskému počinání hlubší smysl a význam. Církev má prostřednictvím svých jednotlivých členů a své pospolitosti přispívat ke zlidštění lidské rodiny a jejich dějin. Ze strany státu je pak potřeba církev v této činnosti podporovat¹²³.

¹²⁰ Srov. ZEMAN, J. *Manželství-rodina-děti, hodnoty přání a realita*. online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW: www.rodiny.cz/ncpr/rod_cirk/kccr/manzelstvi/.../zeman.doc.

¹²¹ Srov. tamtéž.

¹²² Srov. GS, čl. 76.

¹²³ Srov. GS, čl. 40.

Koncil dále připomíná, že „vlastním posláním církve je oblast náboženská. Z této oblasti vyplývají úkoly, světlo a síla, které mohou sloužit k vybudování a upevnění lidské společnosti podle Božího zákona. Církev se svým posláním a svou podstatou neváže na žádnou určitou formu lidské kultury nebo politický, hospodářský či sociální systém, může být pro tuto svou všeobecnost těsným pojítkem mezi společnostmi a státem. To však pouze za předpokladu, že jí bude přiznána opravdová svoboda nutná k plnění tohoto poslání.“¹²⁴

První významnou možností církve k výchově k zodpovědnému rodičovství je příprava mladých lidí na manželství a rodinný život. „Změny, které nastaly ve společenské struktuře skoro všech moderních států, vyžadují, aby nejen rodiny, ale i společnost a církve spolupracovaly na správné přípravě mladých lidí k úkolům, které na ně čekají. Mnoho záporných jevů v životě dnešních rodin má původ v tom, že mládež v nových okolnostech nejen ztrácí ze zřetele pravou stupnici hodnot, nýbrž že ani neví, jak k novým obtížím přistupovat a jak je řešit, protože už nemá žádné pevné normy chování. Ale zkušenost ukazuje, že mladí lidé, kteří jsou na rodinný život dobře připraveni, umějí si všeobecně lépe poradit než ostatní.“¹²⁵

Příprava na manželství se má chápat a uskutečňovat jako postupný, trvalý proces. Obsahuje tři hlavní úseky: přípravu vzdálenější, bližší a bezprostřední. O přípravě vzdálenější a bližší bude řeč v kapitole Význam výchovných institucí. My se teď zaměříme na přípravu bezprostřední.

Bezprostřední přípravou prochází snoubenci „v posledních měsících a týdnech před svatbou tak, aby se "předmanželské zkoušce", jakou žádá církevní právo, dal nový smysl a obsah a současně nová forma. Taková příprava, nezbytná v každém případě, je ještě naléhavější u snoubenců, kteří dosud prokazují mezery a obtíže v křesťanské nauce a praxi. K tomu, co se má poskytovat na této cestě

¹²⁴ GS, čl. 42.

¹²⁵ FC, čl. 66.

víry, podobné katechumenátu, musí patřit také hlubší poznání tajemství Krista a církve i poznání významu milosti a závazku křesťanského manželství, stejně jako příprava na aktivní a uvědomělou účast na svatební liturgii¹²⁶.

Snoubenci mají možnost se při bezprostřední přípravě zamýšlet nad manželstvím z hlediska života a víry. Setkávají se s pohledem církve na manželství. Zamýšlí se nad psychologií partnerského vztahu. Jedním z témat by pak měly být také vztahy prožívané k sobě navzájem, k rodičům, sourozencům a přátelům v manželství. Zamýšlí se také nad sexualitou v manželství, nad tím, jak dobře uskutečňovat odpovědné rodičovství, a nad tím, kolik by chtěli mít dětí. Jedním z témat by také mělo být, jak řešit vzájemné konflikty, krize vztahu a případně jiné krize jako nemoc jednoho z manželů, nemoc dítěte nebo také případná ztráta zaměstnání. S tím je spojena také otázka ekonomická, a to jak společně hospodařit, aby mohli odpovědně plnit svůj úkol k partnerovi a dětem.¹²⁷

4.3. Možnosti společnosti k výchově k zodpovědnému rodičovství

Hlavním cílem aktivit společnosti ve vztahu k manželství a rodině by měl být dobrý stav manželského i rodinného společenství. K tomu by měli napomáhat jednotlivci i lidé, kteří pracují v politice či jiných zařízeních, které se nějakým způsobem dotýkají rodiny.

Jednotlivec by měl napomáhat k rozvinutí společenství mezi osobami a měl by se snažit hlouběji pochopit zákony společenského života a tím také rozvíjet svůj duchovní a mravní potenciál. Politická reprezentace či stát si pak musí být vědomi toho, že člověk jako lidská osoba je počátkem, nositelem i cílem všech společenských institucí a také má potřebu žít společensky, neboť takto to

¹²⁶ FC, čl. 66.

¹²⁷ Srov. *Bezprostřední příprava*. Směrnice ČBK pro přípravu na svátost manželství v ČR. Praha: Česká biskupská konference, 2010. Str. 13n.

má vepsáno do své přirozenosti. A právě rodina odpovídá této jeho přirozenosti¹²⁸.

Aby člověk mohl vést lidský život, je nutné zpřístupnit mu vše, co potřebuje ke svému životu. Jedná se o vzdělání, zaměstnání, oděv, ubytování, právo na svobodnou volbu povolání, právo na založení rodiny, na výchovu, na práci....

K tomu, aby manželé mohli lépe plnit povinnosti a úkol, který je jim svěřený, je potřeba je svědomitě vychovávat k rozsáhlejší duchovní kultuře s použitím prostředků, které má společnost k dispozici. Právě výchova mládeže jakéhokoliv společenského původu musí být zaměřena tak, aby vyrůstali mužové a ženy nejen rozumově vzdělaní, ale i velkého srdce¹²⁹.

Jednotlivec ze svého středu pak volí své zástupce, kteří mají odpovědně dbát na to, aby právě jednotlivec mohl dobře plnit svůj úkol vůči sobě a vůči společnosti. V první řadě musí lidé v politice uznat, že „šťastný život člověka i lidské společnosti těsně souvisí s dobrým stavem manželského a rodinného společenství“¹³⁰. Hlavním úkolem politiků je hledat všechny formy pomoci, které by podpořily manžele v plnění jejich vznešeného úkolu¹³¹. Dále by stát měl podporovat všechny instituce, které přispívají k povznesení manželství a rodiny, měl by chránit veřejnou mravnost a měl by také příznivě ovlivňovat hmotnou úroveň rodin¹³².

Finanční podpora rodinám ze strany státu může mít řadu podob. V oblasti daňových opatření se skládá z daňového zvýhodnění na vyživované dítě a odpočet na manžela či manželku. Podle mého názoru by tento způsob podpory

¹²⁸ Srov. GS, čl. 25.

¹²⁹ Srov. GS, čl. 31.

¹³⁰ GS, čl. 47.

¹³¹ Srov. GS, čl. 47.

¹³² Srov. GS, čl. 5.

ze strany státu měl být mnohem výraznější než způsob druhý, který se odehrává v oblasti sociálního zabezpečení. Je na zvážení jestli by nebylo pro rodinu mnohem více motivující pro rozvoj a růst zrušit dávky jako porodné, přídavek na dítě případně jiné. A naopak zvýšit odpočty z daňového zvýhodnění na vyživované dítě. Jednoduše řečeno, čím více dětí v rodině, tím větší základ odpočtu pro jedno vyživované dítě. Podle mého názoru by to přineslo dvě věci, které se sebou úzce souvisí. První je, že v rodině by tímto způsobem zůstalo více peněz a rodina by je nemusela chtít od státu. Druhá věc je ta, že rodina se stává mnohem konkurenceschopnější ve společnosti při nákupu komodit a služeb, které rodina ke svému životu potřebuje.

Potřebnou podporou manželství a rodiny je jejich podpora na trhu práce. Jedná se o to, aby oba rodiče měli možnost pracovat a tím přinášet potřebné finance pro rozvoj a růst rodiny. Také se jedná o podporu pobytu rodiče, který zůstal s narozeným dítětem doma na „mateřské (otcovské) dovolené“. V této oblasti by stát měl podporovat rodiče v tom, aby po dobu tří let, kdy se pro socializaci a osobnostní růst jedná o nejdůležitější období dítěte, zůstali zodpovědně s dítětem doma. Dalším potřebným faktorem ze strany státu je potřeba přehodnotit vztah k ženě – matce dětí. Je zřejmé, že žena je na trhu práce znevýhodněna z důvodů její zátěže péče o domácnost a děti.¹³³ Podle mého mínění by stát měl prosazovat a zajišťovat opatření, která by umožnila rodině vykonávat její úlohu ve výchově dítěte a tuto výchovu lépe skloubit se zaměstnáním.

Mezi další aktivity ze strany státu patří podpora školek, škol, mateřských center, poskytování volnočasových aktivit pro děti nebo rodiny s dětmi (např. centra pro rodinu, družiny). Dále sem lze zařadit podporu v oblasti slučitelnosti profesních a rodinných rolí, podporu a výchovu k harmonickému partnerství, manželství a odpovědnému rodičovství, které se vyvíjí zejména jako přednášková

¹³³ ANTOŠOVÁ, P. *Proměny rodiny a manželství*. České Budějovice, 2007. 89 s. Diplomová práce na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích na katedře praktické teologie. Vedoucí práce Mgr. Jana Šimečková. Str. 80.

činnost a poradenství.¹³⁴ V neposlední řadě sem patří také podpora manželských a rodinných poraden, jejichž význam je velký v pomoci řešení problémů v mezilidských vztazích, zejména s problémy rodinnými a manželskými¹³⁵.

4.4. V čem se mohou církev i společnost navzájem inspirovat?

Důležitým faktorem je, aby si církev i společnost dokázala naslouchat a doplňovat se ve všech oblastech společenského života. Ze strany společnosti resp. státu je důležité, aby vytvářel možnosti a prostředky, které jsou potřeba pro to, aby církev i rodina sama dokázala plnit dobře svou společenskou úlohu. Aby uznal autoritu církve a přijímal její rady v oblasti mravní integrity jedince, chápání rodiny a poslání, které je jí svěřeno. Také by bylo dobré zamyslet se nad tím, jestli by nebylo vhodné mít přípravu na manželství na podobné bázi jako má církev. Ze strany církve je pak důležité, aby byla věrná poslání, které ji Bůh svěřil a snažila se povzbuzovat a vést člověka tak, aby mohl zodpovědně uskutečňovat svůj úkol tady na zemi. K tomu všemu může využívat možností, které stát vytváří. Především je to činnost v různých organizacích, které se zabírají výchovou jedince.

4.5. Význam výchovných institucí

Výchova v širším slova smyslu je vymezena jako záměrné a cílevědomé působení na člověka. V užším slova smyslu je chápána jako vytváření osobnostních kvalit člověka (rozumových, citových a volních), případně

¹³⁴Srov. *Finanční podpora rodiny ze strany státu*. [online]. [cit. 2010-03-08]. Dostupné na WWW: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/rodina-a-podnikani/financni-podpora-rodiny-ze-strany-statu/1001936/58855/>.

¹³⁵Srov. *Poslání*. Asociace manželských a rodinných poradců ČR, o. s. [online]. [cit. 2010-03-08]. Dostupné na WWW: <http://www.amrp.cz/joomla/index.php>.

osobnostní orientace (mravní, světonázorové, náboženské apod.).¹³⁶ K výchově nám slouží instituce, jejich podstatou je právě sama výchova. Význam těchto institucí je značný. Je to proto, že zde dochází k rozvoji osobnosti člověka. Člověk si zde osvojuje návyky, pohled na svět. Základní institucí je rodina. Mezi další patří např. škola a případně instituce, kde děti a posléze dospívající mládež tráví svůj volný čas v rámci kroužků. Podívejme se na jejich význam podrobněji.

4.5.1. Rodina

Manželské soužití je základ, na kterém se buduje větší společenství rodiny a to rodičů, dětí, bratří a sester, příbuzných a celého společenství. „Toto společenství je založeno na přirozených poutech těla a krve. Přitom se lidsky dovršuje vznikem a zráním ještě hlubších svazků ducha. Láska, oduševňující mezilidské vztahy různých členů rodiny, představuje sílu, která tvoří rodinnou jednotu a společenství a činí je živými.“¹³⁷

Rodinný krb je první školou života a školou, kde se rozvíjí a formuje plně a rozvinuté lidství. Zde se učí, jak je práce těžká a radostná, učí se lásce a odpuštění.¹³⁸

Výchovu v rodině církev chápe jako vzdálenější přípravu na manželství. Příprava by měla začít už v dětství moudrou rodinnou pedagogikou, jejímž cílem by mělo být dovést děti k tomu, aby samy sebe objevily jako lidi, kteří mají bohatou a složitou psychologii a zvláštní osobnost se silnými a slabými stránkami. Dětství je doba, kdy se má dětem vštěpovat smysl pro každou pravou lidskou hodnotu v osobních i společenských vztazích. Toto má význam pro utváření

¹³⁶Srov. *02 Složky výchovy*. [online]. [cit. 2010-03-06]. Dostupné na WWW: www.fce.vutbr.cz/spv/huv/.../02_hlavni_slozky_vychovy.doc.

¹³⁷ FC, čl. 21.

¹³⁸ KKC, čl. 1657.

charakteru, pro ovládání a správné uplatňování sklonů, pro způsob, jak pohlížet na lidi druhého pohlaví a jak se k nim chovat.¹³⁹

Na této přípravě se podílejí rodiče dítěte, kteří mají ve volném čase možnost rozvíjet žádoucí vlastnosti dětí. Cílem rodičů je podporovat mezi sebou a v dětech růst kvality osobních vztahů založených na sebezpoznání a sebpřijetí, tj. zdravém sebevědomí, na respektu a vzájemném uznání, věrnosti, pochopení, toleranci a zdravém pochopení role sexuality ve vztazích.¹⁴⁰

Děti a později hlavně dospívající se ve výchově mají vést k jasnému pojetí manželství. Mladý člověk se má také formovat ke schopnosti dobře hospodařit a znát důležitost peněz, být zodpovědný a vnímat svobodu jako právo i povinnost. Dále by se měl mladý člověk naučit rozvíjet schopnost překonávat pochybnosti a konflikty ve svědomí a vztazích a v neposlední řadě také rozvíjet komunikaci a sdílet city.¹⁴¹

Aby výchova byla účinná, je nutné použít správný výchovný systém. Rodiče by při výchově měli vysvětlovat pravidla společnosti a pak dohlížet jako milující rodičové, aby děti tato pravidla přijímaly a podle nich jednaly. Pro rodiče je důležité pěstovat s dětmi takový vztah, aby děti mohly za rodiči kdykoliv přijít pro radu, objetí, případně i pro odpuštění. Důležité při výchově je, aby byla respektována osoba a svoboda dítěte, především v rytmu jejího zrání. Celá výchova by měla směřovat k tomu, aby děti byly odpovědné za své jednání a tuto odpovědnost si také uvědomovaly, a také aby byly samostatné.¹⁴²

¹³⁹ Srov. *Vzdálenější příprava na svátost manželství*. Směrnice ČBK pro přípravu na svátost manželství v ČR. Str. 5.

¹⁴⁰ Srov. tamtéž str. 6.

¹⁴¹ Srov. tamtéž str. 6.

¹⁴² Srov. FERRERO, B. *Šťastní rodiče: křesťanská výchova podle Dona Bosca*. Praha: Portál, 2009. 152 s. ISBN 80-7178-937-2. Str. 10.

Ferrero je toho názoru, že pokud chtějí rodiče u dětí dosáhnout toho nejlepšího, je potřeba, aby se při obtížném úkolu výchovy staly děti jejich spojenci.

Aby se tak stalo, je potřeba dodržet některé aspekty při výchově. Jsou to:

- 1) Rodiče by měli být v životě svých dětí přítomni v každém okamžiku. Nesmí to být jenom občas, nebo když vznikne nějaký problém.
- 2) Mezi rodiči a dětmi musí být přítomná komunikace. Rodiče musí jasně vysvětlovat myšlenky a pocity, volit správná slova a činy. Rodiče se musí snažit v průběhu výchovy snižovat možné bariéry. Děti musí ukázat, že porozuměly a podle toho se i chovat.
- 3) Úkol růst je v dnešní době velmi náročný, proto je velmi důležité děti povzbuzovat. K tomu, aby rodiče děti dokázali povzbuzovat, musí se naučit jim naslouchat, věnovat pozornost nejen věcem, které se děti bezprostředně týkají, ale také jejich hodnotám a touhám. Dále je důležité rozeznávat signály o pomoc, které většinou ukrývají do nepatrných gest. V neposlední řadě je důležité pomáhat dětem, aby si dovedly samy dodávat odvalu. Cílem výchovy je vybudovat osobu, která má důvěru v sebe sama a dokáže na sebe brát důležitá rozhodnutí života.
- 4) Ve výchově je třeba také oceňovat dobré postoje dětí. Na ocenění a úctu jsou děti velmi citlivé. Pokud rodiče vyjadřují uspokojení nebo pochváli, je to pro děti posila a povzbuzení.¹⁴³

Ve výchově jsou důležité ještě dvě věci. První je, aby rodiče byli dobrými vzory svým dětem. Na tuto věc poukazoval i Don Bosco, který si uvědomoval důležitost vzorů ve výchově dětí. Důležitým faktorem také je, aby se rodina stala

¹⁴³ Srov. FERRERO, B. *Šťastní rodiče: křesťanská výchova podle Dona Bosca*. Str. 11n.

místem, kde vznikají hodnoty, a kde se nepropadá lehkovážně poddajnému konzumu, který nabízí tento svět. Rodiče musí vytvářet hodnotový systém, který si váží důstojnosti lidské osoby, míru, nového života, odpovědnosti, manželství a rodiny a dalších hodnot, které člověk ve svém životě může přijímat za své.¹⁴⁴

Pokud se rodičům ve své slabosti a nedostatečnosti podaří takto vychovávat své děti, bude to mít vliv na rozvoj rodiny a rodičovství, které je s manželstvím úzce spojené. Pokud budou mít mladí lidé vzor ve své rodině, tak se nebudou bát na sebe brát rizika spojená s manželstvím a rodičovstvím. Potřebu lásky budou vyhledávat v kvalitním vztahu a nebudou se bát překonávat krize, které s sebou přináší život.¹⁴⁵

4.5.2. Škola

Škola je při budování osobnosti dětí a mladých lidí druhým prvkem ve výchově. Měla by být místem, kde by měl člověk najít další prostředky k budování vlastní osobnosti, a také místem, kde se člověk vyvíjí po intelektuální stránce, kde se připravuje na své budoucí povolání. Ferrero poukazuje na to, že škola je první skutečnou samostatnou zkušeností dětí, která má pro jejich budoucí život podstatný význam. Dítě si musí poprvé samo a pouze za pomoci svých sil získat uznání a přátelství spolužáků, pozornost učitelů atd. Jeho práce je také poprvé hodnocena v podobě známek. V souvislosti se všemi těmito skutečnostmi se rozvíjí a vytváří si úctu k sobě samému.¹⁴⁶

Škola by měla rozvíjet to, co rodiče vložili do dětí. Pokud však rodina v některých momentech selhává, měla by škola dítěti nabídnout možnost rozvoje.

¹⁴⁴ Srov. FERRERO, B. *Šťastní rodiče: křesťanská výchova podle Dona Bosca*. Str. 45n.

¹⁴⁵ Srov. Srov. ZEMAN, J. *Manželství-rodina-děti, hodnoty přání a realita*. online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW: www.rodiny.cz/ncpr/rod_cirk/kccr/manzelstvi/.../zeman.doc.

¹⁴⁶ Srov. FERRERO, B. *Šťastní rodiče: křesťanská výchova podle Dona Bosca*. Str. 89n.

Ve škole by se neměla rozvíjet jenom intelektuální stránka jedince, ale také by měla usilovat o mravní rozvoj jedince, který se postupně integruje do společnosti.

Kromě intelektuální výchovy by škola měla dohlížet na mravní výchovu jedince. „Mravní výchova je jednou z nejsložitějších složek výchovy, protože zabezpečuje významnou součást rozvoje osobnosti. Úkolem mravní výchovy je cílevědomé a plánovité utváření morálního přesvědčení jedince v souladu s jeho adekvátními formami jednání v duchu mravních norem společnosti. Mravní výchova usiluje tedy o to, aby vychovávaní přijali určité normy a jednali podle nich. Mravní normy nemají závazný charakter, ale opírají se o sílu veřejného mínění a vnitřní přesvědčení. Morální požadavky mají obecnou platnost, vyplývají ze soudobého společenského řádu. Podkladem mravních norem se staly vztahy mezi lidmi, které se osvědčily a byly veřejností obecně přijaty.“¹⁴⁷

„Morálkou (mravností) lze rozumět souhrn pravidel vzájemného chování lidí, které se v určité době a určitém prostředí považují za závazné. Zahrnuje v sobě morální jednání, morální vztahy a morální vědomí. Mravní výchova je dlouhodobý a komplexní proces, který probíhá ve třech základních etapách – nejdříve se formuje mravní vědomí (utvářejí se představy o žádoucích vlastnostech), potom se formuje mravní přesvědčení (obohacuje mravní vědomí morálními city, pomocí citového prožitku vychovávaný zjišťuje, že dodržování určitých norem je potřebné nejen jemu, ale i celé společnosti) a ve třetí etapě jsou vychovávány volní vlastnosti osobnosti, které by měly jedinci pomoci vytvořit takové jednání a chování, jaké odpovídá přijatým společenským normám a požadavkům.“¹⁴⁸

Důležité ve výchově je, aby učitelé v otázkách náboženství, sexuality, manželství a rodičovství vždy zaujímali takové stanovisko, které respektuje

¹⁴⁷02 Složky výchovy. [online]. [cit. 2010-03-06]. Dostupné na WWW: www.fce.vutbr.cz/spv/huv/.../02_hlavni_slozky_vychovy.doc.

¹⁴⁸Tamtéž.

morální přesvědčení žáků i jejich rodičů, neodcizovali žáky morálním hodnotám a prohlubovali v nich tato stanoviska také svým osobním příkladem.¹⁴⁹

4.5.3. Organizované volnočasové aktivity

Význam organizací provozujících volnočasové aktivity, které vychovávají a rozvíjejí mravní i osobnostní potenciál, je také značný. Jedná se o aktivity, při kterých děti a mladí dospívající tráví svůj volný čas mimo rodinu a školu. Je zřejmé, že ve většině případů je cílem těchto aktivit rozvíjet v dětech pozitivní potenciál. Může jít o sportovní, výtvarné, hudební či další různorodé kroužky. Rád bych se krátce zaměřil na dvě volnočasové aktivity, které mohou mít celostní vliv na člověka. První z nich je výuka náboženství. Druhou z nich jsou organizace, které se snaží o rozvíjení osobností dětí v různých oblastech života.

Je důležité, abychom dětem kromě dovedností jako je čtení, psaní a počítání nabídli i něco jiného. Je důležité jim nabídnout duchovní rozměr života, učit je být člověkem. Tím, že děti navštěvují hodiny náboženství, mohou naslouchat velkým a krásným slovům jako Otec, láska, odpuštění, dar, manželství, rodina... Naplnění náboženských slov je primárně smyslem rodiny. Církev náboženskou výchovou prohlubuje to, co je cílem rodiny. Uvádí dítě hlouběji do tajemství víry a do tajemství a smyslu života.¹⁵⁰

Dalšími organizacemi volnočasových aktivit jsou spolky, které se nezaměřují jenom na jeden směr života dítěte a ten rozvíjejí, ale vyplňují volný čas života dítěte mnohem dynamičtěji. Zde můžeme uvést jako příklad skauting. Tento spolek si klade za cíl, aby učil člověka prožívat svůj život naplno, dynamicky, aktivně, zábavně. Aby se rozvíjel a rostl, aby mohl v pozdějším věku pomáhat růst a rozvíjet se i lidem kolem sebe. Skauting vede člověka k tomu, aby

¹⁴⁹ Srov. *02 Složky výchovy*. [online]. [cit. 2010-03-06]. Dostupné na WWW: www.fce.vutbr.cz/spv/huv/.../02_hlavni_slozky_vychovy.doc

¹⁵⁰ Srov. FERRERO, B. *Šťastní rodiče: křesťanská výchova podle Dona Bosca*. Str. 117n.

se uměl o sebe postarat, aby uměl brát svůj život do vlastních rukou, aby se dokázal postavit na vlastní nohy, dokázal převzít odpovědnost za to, co se s ním a jeho životem děje. Zde se mladý člověk učí hledat smysluplnost toho, co dělá – kam směřuje svůj život a proč. Je to pro něj příležitost vstoupit do dospělosti jako člověk, který ví o svých kvalitách i o tom, proč nebýt sám, proč být součástí týmu. Člověk, který ví, co chce, a aktivně jde za tím. Člověk, který může být pilířem společnosti.¹⁵¹

4.6. Manželské a rodinné poradny

Posláním manželských a rodinných poraden je pomocí aplikací psychologických přístupů pracovat s problémy mezilidských vztahů, zejména pak s problémy rodinnými a manželskými.¹⁵² „Poradenství je chápáno jako forma pomoci člověku, který se ocitl v obtížné životní situaci. Manželský a rodinný poradce poskytuje psychologické, psychosociální a sociálně právní poradenství jednotlivcům, partnerským párům, snoubencům, manželům a rodinám, které se nacházejí v náročném životním období. Poradenství je zaměřeno na zvládání potíží v mezilidských vztazích, osobních a rodinných problémů, generačních sporů, rozvodu a porozvodových těžkostí, styku s dětmi, žárlivosti, nevěry, závislostí v rodině a obtíží v intimním soužití. Důležitou součástí práce je i mediace dohod, a to především o výchově dětí a uspořádání vzájemných vztahů.“¹⁵³

Mezi hlavní cíle křesťanských poraden také patří příprava mladých lidí na manželství a rodičovství organizováním přednášek, přednáškových cyklů, seminářů a kurzů, které jsou zaměřeny na rodinnou, manželskou a sociální problematiku. Dále pomáhají manželům k prevenci a zvládnutí možných

¹⁵¹Srov. *Co je vlastně skauting?* [online]. [cit. 2010-03-08]. Dostupné na WWW: <http://verejnost.skaut.cz/cz/skauting/co-je-vlastne-skauting/>.

¹⁵² Srov. *Poslání*. Asociace manželských a rodinných poradců ČR, o. s. [online]. [cit. 2010-03-09]. Dostupné na WWW: <http://www.amrp.cz/joomla/index.php>.

¹⁵³Tamtéž.

krizových stavů v rodině, zajišťování poradenských služeb rodinám, poskytování informačních služeb, snaha zaměřit se na upevnování a plný rozvoj manželského a rodinného života. V neposlední řadě se také snaží vytvářet programy pro volnočasové aktivity pro děti, mládež i celé rodiny. Důležitou součástí poraden je také propagace činnosti v médiích a jimi vydávané literatury a materiálech s manželskou, rodinnou a sociální problematikou.¹⁵⁴

Je zřejmé, že vzájemná spolupráce mezi státními a církevními poradnami by mohla být dalším pozitivním krokem pro zlepšení atmosféry v rodinách. Přínosné by také bylo, kdyby mladí lidé, kteří se rozhodnou uzavřít manželství před státem, se mohli připravovat podobným způsobem jako páry, které se rozhodnou uzavřít manželství před církví. Podle mého mínění právě tato příprava by mohla spadat do kompetencí poraden a mohla by se odehrávat v průběhu roku v několika předem určených setkáních, kde by se mohla probírat témata jako význam manželského soužití pro jedince a společnost, odpovědné rodičovství apod.

4.7. Shrnutí

- Aby mohlo dojít k obnově a rozvoji rodiny, je potřeba, aby společnost a církve hledaly společný dialog, který by přinesl odstranění rozporů v přístupu a chápání manželství.
- Předmětem dialogu by mělo být jak hledat cesty k tomu, aby rodina i v dnešní době mohla plnit ve světě své poslání.
- Dialog by se měl věnovat otázkám vzniku a fungování rodiny a v neposlední řadě také jak pomoci rodině v ekonomické oblasti.

¹⁵⁴ Srov. Článek 2 - *Cíle, poslání a činnost sdružení*. Občanské sdružení Rodinné centrum Praha. [online]. [cit. 2010-03-09]. Dostupné na WWW: <http://www.rodinnecentrum.cz/stanovy/>.

- Dialog by se měl vést také o tom, jak vytvořit podmínky pro předávání života.
- Významnou úlohou církve k výchově k zodpovědnému rodičovství je příprava mladých lidí na rodinný život.
- Snoubenci se při přípravě na manželství mají možnost zamýšlet nad manželstvím z hlediska života i z hlediska víry. Hlavními tématy jsou psychologické aspekty partnerského vztahu, prožívání vztahů vůči sobě i svým rodinám. Zamýšlí se také nad sexualitou a také nad tím, jak ve svém manželství uskutečňovat odpovědné rodičovství.
- Jednotlivec by měl ve vztahu k zodpovědnému rodičovství pochopit zákony společenského života a rozvíjet svůj duchovní a mravní potenciál.
- Stát ve vztahu k zodpovědnému rodičovství musí uznat, že šťastný život člověka a společnosti souvisí s dobrým stavem manželského a rodinného společenství. Hlavním úkolem politiků je hledat všechny formy pomoci, které by podpořily manžele v plnění jejich vznešeného úkolu. Mezi hlavní formy pomoci řadíme finanční podporu rodiny v podobě daňových opatření, podporou v oblasti sociálního zabezpečení. Patří sem také podpora na trhu práce, podpora školek, škol, mateřských center, poskytování volnočasových aktivit pro děti nebo rodiny s dětmi a také manželských a rodinných poraden.
- Rodina je prvním a nejdůležitější školou života, kde se rozvíjí a formuje plné a rozvinuté lidství. Pro výchovu je důležité zvolit správný výchovný systém, ve kterém dítě zakouší přijetí a lásku svých rodičů. Rodiče by měli ve výchově dbát o předávání pravidel a dbát na jejich dodržování. Důležitým faktorem také je, aby pro své děti byli dobrým vzorem.
- Škola je druhým významným místem pro výchovu dítěte. Měla by rozvíjet to, co rodiče vložili do dětí. Rozvoj dítěte by měl probíhat ve dvou rovinách a to intelektuální výchově a rozvoji mravní výchovy.
- Organizované volnočasové aktivity jsou dalším významným prvkem ve výchově jedince v rámci volnočasových aktivit. Smyslem

je prohlubování a rozvoj kvalit v oblasti dovedností a také morálního rozvoje jedince.

- Manželské a rodinné poradny mají výrazný vliv při pomoci, kdy se člověk ocitne v obtížné životní situaci. Poradenství je zaměřeno na zvládnání potíží v mezilidských vztazích, osobních a rodinných problémů, generačních sporů, rozvodu a porozvodových těžkostí, styku s dětmi, žárlivosti, nevěry, závislostí v rodině a obtíží v intimním soužití.
- Křesťanské poradny nabízejí přípravu mladých lidí na manželství a rodičovství organizováním přednášek, přednáškových cyklů, seminářů a kurzů, které jsou zaměřeny na rodinnou, manželskou a sociální problematiku. Dále pomáhají manželům k prevenci a zvládnutí možných krizových stavů v rodině, zajišťuje poradenské služby rodinám, poskytují informační služby, snaží se zaměřit na upevňování a plný rozvoj manželského a rodinného života.

Závěr

Od roku 1989 dochází v České republice k zásadním změnám v chápání a prožívání manželství a rodiny. Ve společnosti se rozvolňují rodinná pouta a vazby. Z doložených dat lze vyčíst, že četné domácnosti se rozpadají, přibývá rozvodů a opakovaných manželství.

Tyto zásadní změny mají výrazný vliv na rozvoj rodiny, resp. předávání života. Společnost, stát i církve musí vést dialog o tom, jak podpořit rodinu, aby mohla odpovědně plnit úkol, ke kterému je povolána.

Ze strany jednotlivce, resp. společnosti a státu je potřeba uznat, že rodina tvoří jediný základ, na kterém se buduje větší společenství rodiny. Rodina má výraznou důležitost pro společnost i budoucí generace.

Jednotlivec i společnost musí ve vztahu k zodpovědnému rodičovství pochopit a přijmout zákony společenského života a rozvíjet svůj duchovní a mravní potenciál. Hlavní podpora ze strany státu se odehrává v oblasti výchovy. Jde o podporu školek, škol, mateřských center, poskytování volnočasových aktivit pro děti a rodiny s dětmi. Důležitou úlohu v podpoře rodiny ze strany státu může sehrát také příprava mladých lidí do manželství.

Církev ve vztahu k zodpovědnému rodičovství hraje výraznou úlohu tím, že připravuje mladé lidi na rodinný život. Tato příprava probíhá od dětství po dobu, kdy mladý člověk vstupuje do manželství. V hodinách náboženství je dítě seznamováno s tajemstvími víry a s mravním kodexem života. Při přípravě na manželství se snoubenci setkávají mnohem hlouběji s pohledem církve na manželství z hlediska života i z hlediska víry. Hlavními tématy jsou psychologické aspekty partnerského vztahu, prožívání vztahů vůči sobě i svým rodinám. Zamýšlí se také nad sexualitou a nad tím, jak ve svém manželství uskutečňovat odpovědné rodičovství.

Je žádoucí, aby společnost, resp. stát i církve, hledaly společnou cestu k povznesení významu a funkčnosti rodiny.

Seznam použitých zdrojů

ANTOŠOVÁ, P. *Proměny rodiny a manželství*. České Budějovice, 2007. 89 s. Diplomová práce na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích na katedře praktické teologie. Vedoucí práce Mgr. Jana Šimečková.

BARTÁK, A. *Anti-koncepce*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2006. 130 s. ISBN 80-247-1351-9.

Bezprostřední příprava. Směrnice ČBK pro přípravu na svátost manželství v ČR. Praha: Česká biskupská konference, 2010.

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. 13. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2007. 1387 s. ISBN 978-80-85810-56-1.

DENZLER, G. *Zakázaná slast*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 248 s. ISBN 80-85959-48-8.

Dokumenty II. Vatikánského koncilu. Praha: Zvon, 1995. 603 s. ISBN 80-7113-089-3.

DOLISTA, J. *Naděje vložená do manželství*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 1994. 222 s.

DOLLIÉ, H. *Ženy, milujte své muže!*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. 96 s. ISBN 978-807195-283-1.

Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: *Casti connubii*. 2. vyd. Olomouc: Velehrad, 1946. 100s.

Familiaris consortio: o úkolech křesťanské rodiny v současném světě. 2. vyd. Praha: Zvon, 1996. 101. ISBN 80-7113-161-X.

FERRERO, B. *Šťastní rodiče: křesťanská výchova podle Dona Bosca*. Praha: Portál, 2009. 152 s. ISBN 80-7178-937-2.

FIALOVÁ, L. *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Praha: Mladá fronta, 1996. 400 s. ISBN 80-204-0283-7.

HAMPLOVÁ, D. CHALOUPKOVÁ, J. a kol. *Děti na psí knížku? Mimomanželská plodnost v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2007. 155 s. ISBN 978-80-7330-128-6.

HAMPLOVÁ, D. ZEMAN, K. a kol. *Mimomanželská plodnost v České republice po roce 1989: sociální a ekonomické souvislosti*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006. 92 s. ISBN 80-7330-093-1.

HEALYOVÁ, M. *Muži a ženy jsou z ráje: Průvodce Teologií těla Jana Pavla II*. Praha: Paulínky, 2009. 115 s. ISBN 978-80-86949-70-3.

Katechismus katolické církve. Praha: Zvon, 1995. 649 s. ISBN 80-7113-132-6.

MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství Slon, 2008. 323 s. ISBN 978-80-86429-87-8.

Naše víra: sborník úvah o katolické víře. 2. vyd. Praha: Zvon, 1991. 300 s. ISBN 80-7113-005-2.

O správném řádu sdělování lidského života: *Humane vitae*. 3. vyd. Praha: Scriptum, 1991. 32 s. ISBN 80-900335-5-5.

PESCHKE, K. H. *Křesťanská etika*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004. 695 s. ISBN 80-7021-718-9.

SKOČOVSKÝ, K. D. *Sexualita a manželská spokojenost při používání symptotermální metody přirozeného plánování rodičovství u religiózní populace*. Brno, 2004. 99 s. Diplomová práce na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně na Psychologickém ústavu. Vedoucí diplomové práce Doc. Mojmír Tyrlík.

ŠIPR, K., ŠIPROVÁ, H. *Přirozené plánování rodičovství*. Rosice: Gloria, 1995. 118 s. ISBN 80-901834-0-9.

TÉRA, M. *Základy sociální koncepce ruské pravoslavné církve*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2009. 267 s. ISBN 978-80-86818-91-7.

UCHÁČ, R. *Antikoncepce: Co potřebujete vědět... ale nikdo o tom nemluví*. Hnutí pro život. 32. s.

UCHÁČ, R. *Milujte se*. 12. vydání. Vranov nad Dyjí: Res Claritatis, 2009. Jsou lidé schopni se ovládat? 62 s. ISBN 1802-4327.

VAŇKOVÁ, P. *Milujte se*. 10. vydání. Vranov nad Dyjí: Res Claritatis, 2009. Spolehlivost a použitelnost PPR ... z pohledu vědce. 62 s. ISBN 1802-4327.

VOKURKA, M. HUGO, J. a kol. *Velký lékařský slovník*. 5. vyd. Praha: Maxdorf, 2005. 1001 s. ISBN 80-7345-058-5.

Život z víry. Překlad 2. dílu katol. katechismu pro dospělé. 2. vyd. České Budějovice: JU, Teologická fakulta, 1998. 352 s. ISBN 80-86074-02-1.

Elektronické dokumenty:

02 Složky výchovy. [online]. [cit. 2010-03-06]. Dostupné na WWW:
www.fce.vutbr.cz/spv/huv/.../02_hlavni_slozky_vychovy.doc.

Antikoncepce. [online]. [cit. 2010-03-14]. Dostupné na WWW:
<http://www.gyn.cz/tree.php?up=5>.

Co je vlastně skauting? [online]. [cit. 2010-03-08]. Dostupné na WWW:
<http://verejnost.skaut.cz/cz/skauting/co-je-vlastne-skauting/>.

Článek 2 - Cíle, poslání a činnost sdružení. Občanské sdružení Rodinné centrum Praha. [online]. [cit. 2010-03-09]. Dostupné na WWW:
<http://www.rodinnecentrum.cz/stanovy/>.

Finanční podpora rodiny ze strany státu. [online]. [cit. 2010-03-08]. Dostupné na WWW: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/rodina-a-podnikani/financni-podpora-rodiny-ze-strany-statu/1001936/58855/>.

Hormonální antikoncepční metoda. [online]. [cit. 2010-03-13]. Dostupné na WWW: <http://www.cenap.cz/a-m-hormon.php>.

Národní zpráva o rodině. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR 2004. [online]. [cit. 2010-11-15]. Dostupné na WWW:
http://www.mpsv.cz/files/clanky/900/zprava_zkr.pdf.

Počet a struktura narozených: Vývoj počtu narozených. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:
[http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/360034A5ED/\\$File/400806a1.pdf](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/360034A5ED/$File/400806a1.pdf).

Počet a struktura narozených: Vývoj počtu narozených. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:
[http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/360034A5ED/\\$File/400806a1.pdf](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/360034A5ED/$File/400806a1.pdf).

Počty umělých potratů v ČR. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:
<http://www.prolife.cz/?a=34&id=78>.

Počty umělých potratů v ČR. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:
<http://www.prolife.cz/?a=34&id=78>.

Populační vývoj v České republice. Rozvodovost. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:
[http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/D800380070/\\$File/4007rra.pdf](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/D800380070/$File/4007rra.pdf).

Porodnost. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW:
[http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB0/\\$File/400709a4.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB0/$File/400709a4.pdf).

- Porodnost*. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW: [http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/95002EF9A1/\\$File/4007Ij4.pdf](http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/95002EF9A1/$File/4007Ij4.pdf).
- Porodnost*. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW: [http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/8F0039EF63/\\$File/400710a4.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/8F0039EF63/$File/400710a4.pdf).
- Poslání*. Asociace manželských a rodinných poradců ČR, o. s. [online]. [cit. 2010-03-08]. Dostupné na WWW: <http://www.amrp.cz/joomla/index.php>.
- Poslání*. Asociace manželských a rodinných poradců ČR, o. s. [online]. [cit. 2010-03-09]. Dostupné na WWW: <http://www.amrp.cz/joomla/index.php>.
- Potratovost*. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW: [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB2/\\$File/400709a5.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB2/$File/400709a5.pdf).
- Potratovost*. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW: [http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/8F0039EF65/\\$File/400710a5.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/8F0039EF65/$File/400710a5.pdf).
- Potraty*. [online]. [cit. 2010-09-27]. Dostupné na WWW: http://www.czso.cz/csu/2002edicniplan.nsf/o/4007-02-v_roce_2001-v_potraty.
- Realita umělých potratů*. [online]. [cit. 2010-09-27]. Dostupné na WWW: <http://www.prolife.cz/?a=34&id=63>.
- Rozvodovost*. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW: [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB8/\\$File/400709a3.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB8/$File/400709a3.pdf).
- Rozvodovost*. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW: [http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/8F0039EF69/\\$File/400710a3.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/8F0039EF69/$File/400710a3.pdf).
- Rozvody, rozvodovost, rozvodový index a úhrnná rozvodovost v letech 1989-2001*. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/2002edicniplan.nsf/tab/B6003ECF1F>.
- Sňatečnost*. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW: [http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/95002EEC38/\\$File/4007Ij2.pdf](http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/95002EEC38/$File/4007Ij2.pdf).
- Spolehlivost jednotlivých metod plánování rodičovství*. [online]. [cit. 2010-03-14]. Dostupné na WWW: <http://www.lpp.cz/?a=20&id=2>.
- Symptotermální metoda přirozeného plánování rodičovství*. [online]. [cit. 2010-03-12]. Dostupné na WWW: <http://www.cenap.cz/ppr-sympto.php>.

ŠIPR, K. ŠIPROVÁ, H. *Cesty přirozeného plánování rodičovství k vědeckému uznání*. [online]. [cit. 2010-03-14]. Dostupné na WWW: <http://bioetika.cz/clanky/2002-1-prace.pdf>.

Šrajer, J. *Nové pojetí manželství*. [online]. [cit. 2010-02-12]. Dostupné na WWW: http://www.eamos.cz/amos/ket/modules/low/kurz_text.php?id_kap=3&kod_kurzu=ket_022.

ŠRAJER, J. *Plodnost v kontextu starozákonního manželství*. [online]. [cit. 2010-02-12]. Dostupné na WWW: http://www.eamos.cz/amos/ket/modules/low/kurz_text.php?id_kap=4&kod_kurzu=ket_022&identifik=ket.

ZEMAN, J. *Manželství-rodina-děti, hodnoty přání a realita*. [online]. [cit. 2010-09-20]. Dostupné na WWW: www.rodiny.cz/ncpr/rod_cirk/kccr/manzelstvi/.../zeman.doc.

Seznam zkratk

Gn – První kniha Mojžížova (Genesis)

Mt - Matouš

Mk - Marek

Kol - Koloským

Ef - Efezským

1Kor – První list Korintským

GS – Gaudium et spes

FC – Familiaris consortio

HV – Humanae vitae

KKC – Katechismus katolické církve

PPR – Přirozené plánování rodičovství

Abstrakt

MATĚJEK, J. *Mravní zodpovědnost k předávání života: Reflexe pozic magisteria k otázce předávání života na pozadí české reality*. České Budějovice 2011. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologické a sociální etiky. Vedoucí práce Doc. Mgr. Jindřich Šrajer, Dr. Theol.

Klíčové pojmy: rodina, manželství, odpovědné rodičovství, výchova

Diplomová práce se věnuje mravní zodpovědnosti k předávání života pomocí reflexe pozic magisteria k otázce předávání života na pozadí české reality. Od roku 1989 dochází v České republice k zásadním změnám v chápání a prožívání manželství a rodiny.

Ve společnosti se rozvolňují rodinná pouta a vazby. Z doložených dat lze vyčíst, že četné domácnosti se rozpadají, přibývá rozvodů a opakovaných manželství. Tyto zásadní změny mají výrazný vliv na rozvoj rodiny, resp. předávání života. Společnost, stát i církve musí vést dialog o tom, jak podpořit rodinu, aby mohla odpovědně plnit úkol, ke kterému je povolána.

Práce poukazuje také na to, jak těmto změnám čelit jako jedinec, společenství, resp. stát a jak může k rozvoji rodiny napomoci církve.

Abstract

Moral responsibility to impart life: Reflection on the Magisterium's positions on the topic of imparting life in the background of Czech reality.

Key words: Family, marriage, responsible parenthood, upbringing

This diploma thesis addresses the moral responsibility to impart life by reflecting on the Magisterium's positions on the topic of imparting life in the background of Czech reality. Since 1989 significant changes are happening in the Czech Republic in understanding and experiencing marriage and family.

Family bonds and ties are loosening in the society. It is possible to see in documented data that many households are disintegrating, the divorce rate and number of multiple marriages are increasing. These significant changes have a big influence on development of family and imparting life. Society, state and church must conduct a dialogue about how to support family so that it could responsibly fulfil the task, to which it is called to.

This thesis also suggests how to face these changes as an individual, a community or the state, and how the church can help development of family.